

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ПРИКЛАДНИХ СТУДІЙ**

До захисту допустити:
В.о.завідувача кафедри
Педченко О.В.
«18» листопада 2025_р.

**«ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ МОВЛЕННЄВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ
МОВИ»**

Кваліфікаційна робота

здобувач вищої освіти другого
(магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми
«Середня освіта. Мова та література
(англійська)»

Настаченко Юлії Ігорівни

Науковий керівник:

Мараховська Н.В., доцент кафедри
романо-германської філології, кандидат
педагогічних наук, доцент

Рецензент: Балабан О.О., к.ф.н.,
доцентка, завідувачка кафедри
германських мов Українського
державного університету імені Михайла
Драгоманова

*(прізвище, ініціали, науковий ступінь,
вчене звання, місце роботи)*

Кваліфікаційна робота захищена

з оцінкою 90 А Відмінно

Секретар ЕК ЕК Наталія БОРИСОВА

« 15 » грудня 2025__р.

Київ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	8
1.1. Сутність та класифікація інтерактивних методів навчання іноземних мов	8
1.2. Психолого-педагогічні особливості активізації мовленнєвої діяльності учнів старшої школи	13
1.3. Роль інтерактивних методів у формуванні комунікативної компетентності старшокласників на уроках англійської мови	19
Висновки до розділу 1	25
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ ДЛЯ АКТИВІЗАЦІЇ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ	26
2.1. Організація та методика проведення педагогічного експерименту з впровадження інтерактивних методів на уроках англійської мови	26
2.2. Аналіз та інтерпретація результатів експериментального дослідження ...	32
Висновки до розділу 2	42
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ.....	43
3.1. Система інтерактивних вправ та завдань для розвитку мовленнєвих умінь учнів 10-11 класів.....	43
3.2. Організаційно-педагогічні умови ефективного впровадження інтерактивних методів для активізації мовленнєвої діяльності старшокласників.....	48
Висновки до розділу 3	56
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	59
ДОДАТКИ	63

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується переходом до компетентнісної парадигми навчання, що особливо актуально для іншомовної освіти, де пріоритетним завданням є формування комунікативної компетентності учнів. Нова українська школа ставить перед учителями англійської мови завдання не просто навчити граматичних правил та лексичних одиниць, а сформувати здатність використовувати іноземну мову як ефективний інструмент міжкультурної комунікації в різноманітних життєвих та професійних ситуаціях.

Однак традиційні методи навчання, що переважають у практиці викладання англійської мови в українських школах, часто зосереджуються на формальних аспектах мовної системи та не забезпечують достатньої мовленнєвої практики, необхідної для розвитку реальних комунікативних умінь. Особливо гостро ця проблема проявляється в старшій школі, де учні мають високий рівень теоретичних знань про мову, але відчувають значні труднощі в усному спілкуванні через обмежену практику говоріння на уроках.

Інтерактивні методи навчання, які передбачають активну взаємодію всіх учасників освітнього процесу, створення ситуацій реальної комунікації та використання англійської мови як інструменту досягнення конкретних цілей, є перспективним напрямом вирішення проблеми активізації мовленнєвої діяльності старшокласників. Психолого-педагогічні особливості юнацького віку, зокрема розвинене критичне мислення, потреба в самовираженні, високий рівень соціальної мотивації та прагнення до спілкування з однолітками, створюють сприятливі умови для впровадження інтерактивних методів у навчальний процес.

Аналіз стану дослідженості проблеми. Проблема використання інтерактивних методів у навчанні іноземних мов є предметом уваги багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників. Теоретичні засади інтерактивного навчання розроблено в працях О. Пометун, яка визначає інтерактивне навчання

як діалогове навчання з моделюванням життєвих ситуацій, та М. Морозової, що аналізує поняття інтерактивності крізь призму педагогічної освіти.

Класифікацію інтерактивних методів навчання іноземних мов представлено в дослідженнях Н. Годованець та В. Легана, які систематизують методи за формою організації взаємодії, а також у працях А. Медведчук, що виділяє дискусійні, ігрові та тренінгові методи. Комунікативно-орієнтовані підходи до навчання англійської мови досліджує Н. Складенко, яка обґрунтовує доцільність використання *information gap*, *problem-solving activities* та проектної роботи. Водночас, незважаючи на значну кількість досліджень окремих аспектів проблеми, бракує комплексних експериментальних праць, які б систематизували інтерактивні методи саме для активізації мовленнєвої діяльності старшокласників та визначили організаційно-педагогічні умови їх ефективного впровадження в практику навчання англійської мови в українській школі.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність інтерактивних методів як засобу активізації мовленнєвої діяльності учнів старшої школи на уроках англійської мови.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати сутність та класифікацію інтерактивних методів навчання іноземних мов у психолого-педагогічній та методичній літературі.
2. Визначити психолого-педагогічні особливості активізації мовленнєвої діяльності учнів старшої школи та роль інтерактивних методів у формуванні їхньої комунікативної компетентності.
3. Організувати та провести педагогічний експеримент з впровадження інтерактивних методів на уроках англійської мови в 10 класі спеціалізованої школи.
4. Розробити систему інтерактивних вправ та завдань для розвитку мовленнєвих умінь учнів 10-11 класів.
5. Визначити організаційно-педагогічні умови ефективного впровадження інтерактивних методів для активізації мовленнєвої діяльності старшокласників.

Об'єкт дослідження – процес навчання англійської мови учнів старшої школи.

Предмет дослідження – інтерактивні методи як засіб активізації мовленнєвої діяльності учнів 10-11 класів на уроках англійської мови.

Методи дослідження:

теоретичні: аналіз, синтез та узагальнення психолого-педагогічної, лінгводидактичної та методичної літератури з проблеми дослідження; систематизація та класифікація інтерактивних методів навчання іноземних мов; моделювання системи інтерактивних вправ та завдань;

емпіричні: педагогічне спостереження за мовленнєвою діяльністю учнів на уроках англійської мови; анкетування учнів для визначення рівня мотивації та самооцінки комунікативної компетентності; тестування рівня володіння англійською мовою за чотирма видами мовленнєвої діяльності; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний та контрольний етапи); інтерв'ювання учнів експериментальної групи;

статистичні: кількісна та якісна обробка експериментальних даних; t-критерій Стьюдента для визначення статистичної значущості відмінностей між експериментальною та контрольною групами; кореляційний аналіз взаємозв'язків між різними показниками; графічне представлення результатів дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що:

- уточнено та систематизовано класифікацію інтерактивних методів навчання англійської мови відповідно до їх ролі у формуванні компонентів комунікативної компетентності старшокласників;
- виявлено та експериментально підтверджено кореляційні зв'язки між інтенсивністю використання інтерактивних методів, рівнем мовленнєвої активності учнів та результатами оволодіння англійською мовою в старшій школі;

- розроблено систему інтерактивних вправ та завдань для розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності учнів 10-11 класів з урахуванням їхніх психолого-педагогічних особливостей;
- визначено комплекс організаційно-педагогічних умов ефективного впровадження інтерактивних методів для активізації мовленнєвої діяльності старшокласників на уроках англійської мови.

Практичне значення отриманих результатів визначається тим, що розроблені теоретичні положення, система інтерактивних вправ та методичні рекомендації можуть бути безпосередньо використані вчителями англійської мови в практиці навчання учнів 10-11 класів загальноосвітніх та спеціалізованих шкіл. Запропонована система діагностичних методик для оцінювання рівня мовленнєвої активності та комунікативної компетентності старшокласників може застосовуватися для моніторингу ефективності навчального процесу та коригування методики викладання.

Апробація результатів дослідження.

Результати дослідження, а також розроблені методичні положення та система інтерактивних вправ були представлені на кількох наукових заходах та випробувані в освітньому процесі. Зокрема, матеріали дослідження обговорювалися на III Міжнародній науково-практичній онлайн-конференції молодих науковців «Мови та літератури у крос-культурній перспективі» (13–14 листопада 2025 р.) у тезах «Інтерактивні методи як засіб активізації мовленнєвої діяльності учнів старшої школи на уроках англійської мови». Питання використання сучасних цифрових технологій у навчанні англійської мови було представлено на II Міжнародній конференції молодих науковців «Мови та літератури у крос-культурній перспективі» (27–28 листопада 2024 р.), а методичні підходи до активізації навчальної діяльності учнів – на VII Міжнародній науковій конференції «Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта — 2023: горизонти інновацій» (25 травня 2023 р.) у тезах «Ігровий метод виховання як засіб формулювання суспільної поведінки й організації діяльності

школярів». Участь у цих заходах дозволила отримати професійні відгуки та підтвердити ефективність запропонованих методик у практичному застосуванні.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

1.1. Сутність та класифікація інтерактивних методів навчання іноземних мов

Інтерактивні методи навчання іноземних мов становлять собою систему способів організації освітнього процесу, за якої всі учасники взаємодіють між собою, обмінюються інформацією та спільно вирішують поставлені завдання. На відміну від традиційних підходів, де вчитель виступає єдиним джерелом знань, інтерактивне навчання передбачає активну участь кожного учня в процесі комунікації. Така організація роботи дозволяє створити середовище, максимально наближене до реальних умов спілкування іноземною мовою, що сприяє формуванню практичних навичок використання англійської мови в різноманітних життєвих ситуаціях.

Термін «інтерактивність» походить від англійського слова «interact», що означає взаємодіяти, перебувати в режимі діалогу з кимось або чимось. У педагогічному контексті інтерактивне навчання розглядається як спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Суть методу полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх учнів, при цьому педагог виступає в ролі організатора та координатора спілкування [1, с. 182–192].

Український дослідник О. Пометун визначає інтерактивне навчання як діалогове навчання, в ході якого відбувається взаємодія вчителя та учня. Згідно з її концепцією, інтерактивні технології передбачають моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор та спільне вирішення проблем на основі аналізу обставин і відповідної ситуації. Цей підхід особливо актуальний для викладання іноземних мов, оскільки дозволяє створити автентичне комунікативне середовище, де учні можуть застосовувати мовні знання в

практичній діяльності. Така організація навчального процесу забезпечує не лише засвоєння граматичних структур та лексичного матеріалу, але й розвиток здатності використовувати мову як інструмент реальної комунікації[2, с. 417–418].

Систематизацію інтерактивних методів навчання іноземних мов здійснено в дослідженнях Н. Годованець та В. Легана, які запропонували класифікацію за різними критеріями, що відображає багатогранність цього педагогічного явища [3, с. 60–62]. Дослідники виділяють методи роботи в парах, малих групах, колективно-групові методи та фронтальні інтерактивні методи, обґрунтовуючи, що кожна з цих форм має свої особливості та призначена для вирішення конкретних навчальних завдань. Годованець та Леган аргументують, що робота в парах дозволяє максимально збільшити час говоріння кожного учня, групова діяльність сприяє розвитку навичок співпраці, а фронтальні методи допомагають обговорити спільні проблеми та знайти колективні рішення.

За характером комунікативної взаємодії інтерактивні методи поділяються на дискусійні, ігрові та тренінгові. Дискусійні методи включають групові дискусії, дебати, аналіз конкретних ситуацій та моделювання професійних ситуацій, що вимагають аргументації власної позиції іноземною мовою. Ігрові методи охоплюють рольові та ділові ігри, драматизації, симуляції реальних життєвих ситуацій, які створюють природну мотивацію до спілкування англійською мовою. Тренінгові методи спрямовані на відпрацювання конкретних мовленнєвих навичок через систему вправ та завдань, що виконуються в режимі активної взаємодії між учасниками освітнього процесу[4, с. 140–143].

Дослідниця Н. Скляренко у своїх працях виділяє комунікативно-орієнтовані інтерактивні методи, які безпосередньо спрямовані на розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності. До них належать інформаційний gap, problem-solving activities, проектна робота та collaborative writing. Ці методи базуються на принципі автентичної комунікації, коли учні обмінюються реальною інформацією, відсутньою у співрозмовника, що створює природну потребу в

спілкуванні. Використання таких методів на уроках англійської мови забезпечує розвиток не лише мовної, але й стратегічної компетентності, адже учні вчаться знаходити способи вирішення комунікативних завдань навіть за обмеженого словникового запасу[5, с. 15–25].

Метод проектів як різновид інтерактивного навчання передбачає самостійну діяльність учнів з планування, реалізації та презентації певного продукту англійською мовою. Проекти можуть бути індивідуальними або груповими, короткостроковими або довготривалими, дослідницькими або творчими. Головною особливістю проектної роботи є те, що вона інтегрує всі види мовленнєвої діяльності та забезпечує використання англійської мови як засобу досягнення конкретної мети. Учні працюють з автентичними матеріалами, шукають інформацію, аналізують її та представляють результати своєї роботи перед аудиторією, що максимально наближує навчальну діяльність до реальних умов використання іноземної мови[6, с. 1–4].

Рольові та ділові ігри посідають особливе місце серед інтерактивних методів навчання англійської мови в старшій школі. Рольова гра передбачає розподіл між учнями певних соціальних ролей та моделювання ситуацій професійного або побутового спілкування іноземною мовою. Ділова гра є більш складною формою, яка імітує професійну діяльність та вимагає прийняття рішень, ведення переговорів, презентації ідей англійською мовою. Обидва типи ігор створюють емоційно насичене середовище навчання, знімають психологічні бар'єри та страх помилки, дозволяють учням експериментувати з мовою в безпечній атмосфері класу[7, с. 32–40].

Дискусійні методи включають різноманітні форми обговорення проблемних питань, серед яких особливо ефективними є дебати, круглі столи, форуми та панельні дискусії. Дебати являють собою формалізовану суперечку, в якій команди відстоюють протилежні точки зору з певного питання, використовуючи аргументи та контраргументи англійською мовою. Така форма роботи розвиває критичне мислення, вміння логічно будувати висловлювання, використовувати мовні засоби переконання та аргументації. Круглі столи та

форуми передбачають більш вільний обмін думками, де кожен учасник може висловити свою позицію та почути альтернативні погляди на проблему[8, с. 307–311].

Методи активного слухання та взаємного навчання також відносяться до інтерактивних підходів у викладанні іноземних мов. Прийом «jigsaw reading» передбачає поділ тексту на фрагменти, кожен з яких опрацьовується окремою групою учнів, після чого відбувається обмін інформацією для створення цілісної картини. Техніка «think-pair-share» включає три етапи: індивідуальне обмірковування питання, обговорення в парах та презентацію ідей перед класом. Ці методи забезпечують активне залучення всіх учнів до роботи, розвивають навички монологічного та діалогічного мовлення, формують уміння слухати та реагувати на висловлювання інших[9, с. 18].

Теоретичне обґрунтування ефективності симуляцій та кейс-методів у навчанні представлено в дослідженні А. Prado та колег, які довели, що симуляції є більш ефективними для формування практичних навичок порівняно з традиційними кейс-стаді [10, с. 303–327]. Дослідники аргументують, що симуляції набувають особливої актуальності при навчанні англійської мови старшокласників, оскільки відповідають їхнім віковим особливостям та пізнавальним потребам.

Симуляція, за Prado, передбачає відтворення реальної життєвої або професійної ситуації, в якій учні приймають рішення та діють відповідно до заданих обставин. Кейс-метод, на думку дослідників, полягає в аналізі конкретної проблемної ситуації, пошуку варіантів її вирішення та обґрунтуванні обраного рішення іноземною мовою. Обидва методи вимагають від учнів не лише мовленнєвих умінь, але й здатності до аналізу, прогнозування наслідків та співпраці з іншими учасниками, що робить їх особливо цінними для комплексного розвитку комунікативної компетентності старшокласників.

Інтерактивні методи з використанням цифрових технологій відкривають нові можливості для активізації мовленнєвої діяльності учнів старшої школи. Онлайн-платформи для спільної роботи, мобільні додатки для вивчення

англійської мови, віртуальні класні кімнати та інтерактивні дошки дозволяють організувати синхронну та асинхронну взаємодію між учнями. Використання блогів, вікі-проектів, подкастів та відеоблогів англійською мовою створює автентичне середовище комунікації, де учні можуть спілкуватися не лише з однокласниками, але й з носіями мови з різних країн світу. Така інтеграція цифрових інструментів та інтерактивних методів відповідає інтересам сучасного покоління учнів та підвищує мотивацію до вивчення іноземної мови.

Драматизація як інтерактивний метод передбачає постановку сцен, розігрування діалогів, створення міні-вистав англійською мовою на основі літературних творів або самостійних сценаріїв. Цей метод поєднує елементи рольової гри, творчої діяльності та публічного виступу, що забезпечує комплексний розвиток мовленнєвих умінь. Під час підготовки та реалізації драматизації учні працюють над вимовою, інтонацією, використанням невербальних засобів комунікації, що є невід'ємною частиною успішного спілкування іноземною мовою. Емоційна залученість та творча атмосфера драматизації сприяють міцнішому запам'ятовуванню лексичних одиниць та граматичних структур.

Техніка питань та сократівський діалог становлять основу для розвитку критичного мислення через іноземну мову в інтерактивному режимі. Метод передбачає постановку системи запитань, які спонукають учнів до глибокого аналізу проблеми, формулювання власних висновків та обґрунтування своєї позиції англійською мовою. Учитель виступає не як джерело готових відповідей, а як фасилітатор, який направляє процес мислення через продумані питання. Такий підхід розвиває здатність учнів формулювати складні думки іноземною мовою, будувати логічні ланцюжки аргументів та відстоювати власну точку зору в академічній дискусії[11, с. 36].

Отже, інтерактивні методи навчання іноземних мов представляють собою різноманітну систему прийомів та способів організації освітнього процесу, спрямованих на активізацію комунікативної діяльності учнів через їхню безпосередню взаємодію. Класифікація цих методів за різними критеріями

дозволяє вчителю обирати найбільш оптимальні форми роботи відповідно до конкретних навчальних цілей, рівня підготовки учнів та специфіки навчального матеріалу. Використання інтерактивних методів на уроках англійської мови в старшій школі забезпечує перехід від пасивного засвоєння знань до активного застосування мови як інструменту реальної комунікації, що є головною метою сучасної іншомовної освіти.

1.2. Психолого-педагогічні особливості активізації мовленнєвої діяльності учнів старшої школи

Старший шкільний вік, що охоплює період від 15 до 17-18 років, становить етап ранньої юності та характеризується якісними змінами в психічному розвитку особистості. Цей період відзначається завершенням фізичного дозрівання, стабілізацією гормонального фону та формуванням відносно стійкої емоційної сфери порівняно з підлітковим віком. Старшокласники набувають зрілості у ставленні до навчання, що створює сприятливі передумови для активізації їхньої мовленнєвої діяльності на уроках іноземної мови. Соціальна ситуація розвитку в цьому віці визначається необхідністю професійного самовизначення, що актуалізує потребу в оволодінні англійською мовою як інструментом майбутньої професійної реалізації.

Когнітивний розвиток старшокласників досягає рівня формальних операцій, що дозволяє їм оперувати абстрактними поняттями, будувати гіпотези та здійснювати логічні умовиводи іноземною мовою. Мислення учнів 10-11 класів набуває теоретичного характеру, формується здатність до аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення мовних явищ. Старшокласники здатні усвідомлено оволодівати граматичними правилами, розуміти закономірності функціонування мовної системи та самостійно виводити правила на основі спостереження за мовним матеріалом. Розвиток словесно-логічного мислення створює підґрунтя для формування метакогнітивних навичок, коли учні можуть

аналізувати власні стратегії навчання та свідомо керувати процесом оволодіння іноземною мовою[12, с. 379].

Український психолог С. Максименко у своїх дослідженнях підкреслює, що юнацький вік характеризується формуванням індивідуального когнітивного стилю розв'язування пізнавальних завдань. Це означає, що кожен старшокласник виробляє власні способи обробки інформації, запам'ятовування лексичного матеріалу та побудови висловлювань англійською мовою. Учитель має враховувати цю індивідуальність, пропонуючи різноманітні інтерактивні методи, які дозволяють учням обирати найбільш комфортні для них способи мовленнєвої взаємодії. Розуміння власного когнітивного стилю допомагає старшокласникам більш ефективно організовувати самостійну роботу з іноземної мови[13, с. 11–17].

Мотиваційна сфера старшокласників зазнає суттєвих трансформацій порівняно з попередніми віковими етапами. Провідним мотивом навчання стає професійне самовизначення, що надає особистісного сенсу вивченню англійської мови як засобу досягнення життєвих цілей. Для більшості учнів старшої школи англійська мова асоціюється з можливостями майбутньої кар'єри, навчання за кордоном, доступу до світової інформації та культури. Ця зовнішня мотивація може трансформуватися у внутрішню за умови створення на уроках атмосфери успіху, використання автентичних матеріалів та організації діяльності, яка має практичне значення для старшокласників[14].

Активізація мовленнєвої діяльності старшокласників безпосередньо залежить від задоволення їхніх комунікативних потреб, які в цьому віці набувають особливого значення. Спілкування для учнів 10-11 класів є не лише засобом обміну інформацією, але й каналом самореалізації, формування ідентичності та встановлення міжособистісних зв'язків. Старшокласники прагнуть висловлювати власну думку з актуальних для них питань, дискутувати, аргументувати свою позицію та впливати на думку інших. Використання інтерактивних методів дозволяє перетворити урок англійської мови на простір

реального спілкування, де учні можуть задовольнити свої комунікативні потреби в процесі виконання навчальних завдань[15, с. 97–106].

Емоційна сфера старшокласників характеризується більшою стабільністю порівняно з підлітковим віком, проте зберігає високу чутливість до оцінювання з боку однолітків та значущих дорослих. Страх помилки, боязнь виглядати некомпетентним перед однокласниками можуть гальмувати мовленнєву активність учнів на уроках іноземної мови. Інтерактивні методи, які передбачають роботу в малих групах, парах або командах, створюють психологічно безпечне середовище для мовленнєвої практики. У таких форматах помилка сприймається як природна частина процесу навчання, а не як привід для осуду, що знімає емоційні бар'єри та стимулює комунікативну активність старшокласників[16, с. 174–188].

Розвиток самосвідомості та рефлексії є ключовою характеристикою старшого шкільного віку, що відкриває нові можливості для активізації мовленнєвої діяльності. Старшокласники здатні аналізувати власні мовленнєві помилки, оцінювати рівень володіння англійською мовою, ставити цілі для самовдосконалення та обирати стратегії їх досягнення. Ця рефлексивна здатність дозволяє організовувати взаємооцінювання та самооцінювання в процесі інтерактивних видів діяльності, що підвищує усвідомленість навчання та формує відповідальне ставлення до власного мовленнєвого розвитку. Учні можуть самостійно відстежувати свій прогрес, фіксувати досягнення та планувати подальші кроки в оволодінні іноземною мовою[17, с. 84–98].

Пам'ять старшокласників набуває більш довільного та опосередкованого характеру, що сприяє ефективному засвоєнню мовного матеріалу. Розвивається логічна пам'ять, яка спирається на розуміння зв'язків між елементами інформації, а не на механічне запам'ятовування. Це означає, що лексичні одиниці та граматичні структури краще засвоюються в контексті реального спілкування, у складі значущих висловлювань під час інтерактивних видів діяльності. Мнемічні процеси стають більш керованими, старшокласники можуть використовувати

різноманітні мнемотехніки та стратегії запам'ятовування, що робить навчання іноземної мови більш усвідомленим та результативним[18, с. 56–61].

Особливості уваги в старшому шкільному віці створюють сприятливі умови для тривалої та зосередженої мовленнєвої діяльності. Увага старшокласників стає більш стійкою, довільною та розподіленою, що дозволяє одночасно контролювати зміст висловлювання, його мовне оформлення та реакції співрозмовників. Проте механізми концентрації уваги потребують внутрішньої мотивації та особистісної значущості діяльності, тому інтерактивні методи мають пропонувати проблемні ситуації, які зацікавлюють старшокласників та вимагають їхньої інтелектуальної та емоційної залученості. Монотонна діяльність швидко призводить до втрати концентрації навіть у мотивованих учнів.

Н. Бібік, досліджуючи педагогічні аспекти навчання старшокласників, наголошує на необхідності врахування їхнього прагнення до самостійності та суб'єктної позиції в навчальному процесі. Старшокласники вже не сприймають себе як пасивних реципієнтів знань, вони потребують можливості впливати на зміст, методи та форми організації навчання. Інтерактивні методи на уроках англійської мови задовольняють цю потребу, надаючи учням право вибору тем для обговорення, ролей у грі, способів презентації результатів роботи. Така організація навчання формує відповідальність за власне навчання та розвиває навички самоосвіти, необхідні для подальшого життя[19, с. 47–58].

Соціальна взаємодія з однолітками набуває пріоритетного значення в житті старшокласників, що має безпосередній вплив на організацію мовленнєвої діяльності на уроках англійської мови. Думка референтної групи часто є більш значущою для учнів, ніж оцінка вчителя, тому колективні форми роботи стають особливо ефективними для активізації мовлення. Інтерактивні методи, які передбачають групову взаємодію, перетворюють процес навчання на соціально значущу діяльність, де старшокласники можуть реалізувати потребу в спілкуванні з ровесниками, одночасно розвиваючи комунікативну компетентність в англійській мові. Атмосфера співпраці та взаємопідтримки в

групі стимулює навіть невпевнених учнів до активної участі в мовленнєвих ситуаціях[20, с. 265].

Формування світогляду та життєвих цінностей є центральним психологічним завданням старшого шкільного віку, що відкриває можливості для змістовного наповнення уроків англійської мови. Старшокласники активно цікавляться філософськими питаннями, етичними дилемами, глобальними проблемами людства, що може стати основою для організації дискусій, дебатів, проектної діяльності іноземною мовою. Обговорення актуальних тем, які резонують з ціннісними пошуками учнів, забезпечує високий рівень мотивації та внутрішньої залученості до мовленнєвої діяльності. Англійська мова в такому контексті виступає не як мета, а як засіб висловлення власної позиції з питань, що хвилюють молоду людину[21, с. 162–165].

Професійна орієнтація старшокласників має враховуватися при виборі змісту та методів активізації мовленнєвої діяльності на уроках англійської мови. Учні 10-11 класів уже мають більш-менш окреслені професійні плани, що дозволяє диференціювати навчальний матеріал відповідно до їхніх інтересів та майбутніх спеціальностей. Інтерактивні методи можуть моделювати професійні ситуації, пов'язані з різними сферами діяльності, від наукових досліджень до бізнес-комунікації. Така професійно орієнтована мовленнєва діяльність має високу практичну значущість для старшокласників, оскільки дозволяє їм побачити конкретне застосування англійської мови в обраній професійній галузі[22, с. 141–149].

Індивідуальні відмінності між старшокласниками проявляються значно виразніше, ніж у молодших вікових групах, що вимагає диференційованого підходу до активізації їхньої мовленнєвої діяльності. У класі можуть бути учні з різним рівнем володіння англійською мовою, різними типами сприйняття інформації, різним темпераментом та стилем навчання. Інтерактивні методи дозволяють врахувати цю різноманітність, оскільки передбачають варіативність завдань, ролей та способів участі в діяльності. Кожен учень може знайти свою нішу в груповій роботі відповідно до власних сильних сторін, що забезпечує

успішність навчання для всіх старшокласників незалежно від їхніх індивідуальних особливостей[23, с. 167–176].

Наведені психолого-педагогічні характеристики старшокласників можна систематизувати у таблиці 1.1, яка демонструє взаємозв'язок між віковими особливостями учнів та можливостями їх використання для активізації мовленнєвої діяльності на уроках англійської мови. Ця систематизація допомагає вчителю усвідомлено добирати інтерактивні методи з урахуванням психологічного потенціалу віку та специфічних потреб старшокласників у процесі оволодіння іноземною мовою.

Таблиця 1.1

**Психолого-педагогічні особливості старшокласників та їх значення
для активізації мовленнєвої діяльності**

Психолого-педагогічна особливість	Прояв у старшому шкільному віці	Можливості для активізації мовленнєвої діяльності
Когнітивний розвиток	Теоретичне мислення, здатність до абстракції та рефлексії	Організація дискусій з проблемних питань, аналіз текстів, формулювання гіпотез англійською мовою
Мотиваційна сфера	Професійне самовизначення як провідний мотив	Використання професійно орієнтованих симуляцій та кейсів
Комунікативні потреби	Прагнення до самовираження та впливу на інших	Дебати, переговори, презентації власних проєктів англійською мовою
Емоційна сфера	Чутливість до оцінювання однолітків	Робота в малих групах, взаємооцінювання, підтримуюча атмосфера
Самосвідомість	Розвинена рефлексія та самоаналіз	Портфоліо, самооцінювання мовленнєвих досягнень, постановка особистих цілей
Соціальна взаємодія	Пріоритетність спілкування з ровесниками	Колективні проєкти, групові дискусії, командні змагання англійською мовою

Отже, психолого-педагогічні особливості старшокласників створюють унікальні можливості для активізації їхньої мовленнєвої діяльності на уроках англійської мови через використання інтерактивних методів. Розвинене

абстрактне мислення, здатність до рефлексії, професійна спрямованість, потреба в самовираженні та соціальній взаємодії є тими внутрішніми ресурсами, на які має спиратися вчитель при організації навчального процесу. Врахування вікових та індивідуальних особливостей старшокласників дозволяє перетворити урок іноземної мови на простір змістовної комунікації, де англійська мова виступає не об'єктом вивчення, а інструментом реалізації особистісно значущих цілей та завдань учнів.

1.3. Роль інтерактивних методів у формуванні комунікативної компетентності старшокласників на уроках англійської мови

Комунікативна компетентність є головною метою навчання іноземної мови в сучасній школі та визначається як здатність особистості здійснювати успішне спілкування в різноманітних ситуаціях засобами іноземної мови. Ця інтегративна якість включає не лише володіння мовними засобами, але й уміння використовувати їх відповідно до комунікативного наміру, соціального контексту та культурних норм країни, мова якої вивчається. Інтерактивні методи навчання створюють оптимальні умови для формування всіх компонентів комунікативної компетентності, оскільки занурюють учнів у ситуації реального спілкування, де англійська мова функціонує як природний інструмент досягнення комунікативних цілей, а не як абстрактний предмет вивчення.

Теоретичне обґрунтування структури комунікативної компетентності представлено в дослідженнях Ю. Вторнікової, яка аналізує багатокомпонентну природу цього феномену [24, с. 41–48]. Дослідниця виділяє мовну, мовленнєву, соціокультурну та стратегічну складові, обґрунтовуючи специфіку кожної з них. Вторнікова визначає мовну компетентність як володіння лексичними одиницями, граматичними структурами, фонетичними особливостями англійської мови як системою знаків. Мовленнєва компетентність, за концепцією авторки, полягає у здатності використовувати мовні засоби для продукування та розуміння усних і письмових висловлювань у різних видах

мовленнєвої діяльності. Соціокультурна компетентність забезпечує розуміння культурного контексту спілкування, а стратегічна компетентність дозволяє компенсувати недостатність мовних засобів для досягнення комунікативної мети.

Українська дослідниця С. Ніколаєва у своїх працях наголошує на необхідності цілісного підходу до формування іншомовної комунікативної компетентності, коли всі її компоненти розвиваються в єдності та взаємозв'язку. Інтерактивні методи якраз і забезпечують таку інтегрованість, адже під час групової дискусії або проектної роботи старшокласники одночасно активізують словниковий запас, застосовують граматичні правила, враховують культурні особливості спілкування та використовують комунікативні стратегії для досягнення порозуміння. Така комплексна мовленнєва діяльність значно ефективніша за традиційне послідовне відпрацювання окремих навичок, оскільки відображає реальні умови використання іноземної мови[25, с. 42–51].

Формування мовленнєвої компетентності через інтерактивні методи базується на принципі автентичної комунікації, коли учні обмінюються реальною інформацією для вирішення конкретних завдань. Під час виконання проблемних завдань у групах старшокласники змушені формулювати власні думки, аргументувати позицію, ставити запитання, реагувати на репліки співрозмовників англійською мовою. Така природна мотивація до спілкування забезпечує інтенсивну мовленнєву практику, яка неможлива при традиційних методах, де учень говорить лише у відповідь на запитання вчителя. Інтерактивна взаємодія створює множинні можливості для продукування спонтанного мовлення, що є найбільш складним та цінним видом мовленнєвої діяльності[26, с. 26–30].

Методичні засади формування іншомовної компетентності в аудіюванні розроблено О. Бігич, яка обґрунтовує, що розвиток аудитивних умінь як компонента мовленнєвої компетентності суттєво активізується саме в умовах інтерактивного навчання [27, с. 19–30]. Дослідниця аргументує, що старшокласники в процесі інтерактивної взаємодії постійно слухають англійське

мовлення своїх однокласників у різних комунікативних ситуаціях, що створює унікальне навчальне середовище. Бігич підкреслює принципову відмінність такого аудіювання від прослуховування аудіозаписів: на відміну від ідеально правильного та уповільненого мовлення в записах, спілкування з ровесниками вимагає розуміння різних варіантів вимови, темпу, інтонації.

Діалогічне та монологічне мовлення як форми реалізації усної комунікативної компетентності органічно розвиваються в процесі інтерактивної діяльності. Дискусії, дебати, рольові ігри створюють природні умови для ведення діалогу, коли учні обмінюються думками, ставлять уточнюючі запитання, висловлюють згоду чи незгоду з позицією співрозмовника. Презентації проектів, виступи в дебатах, розповіді про результати групової роботи вимагають побудови зв'язного монологічного висловлювання англійською мовою. Перехід від діалогічних до монологічних форм мовлення та навпаки відбувається природно в процесі інтерактивної діяльності, що відповідає реальним умовам використання іноземної мови в житті[28].

Соціокультурна компетентність формується через інтерактивні методи завдяки моделюванню ситуацій міжкультурної комунікації та залученню автентичних матеріалів у навчальний процес. Під час рольових ігор старшокласники відтворюють типові ситуації спілкування в англійськомовних країнах, засвоюють норми етикету, особливості вербальної та невербальної поведінки. Проектна робота часто вимагає аналізу культурних явищ, порівняння традицій різних народів, що формує культурну обізнаність та толерантність. Дискусії про актуальні соціальні проблеми англійськомовних країн розвивають здатність розуміти ціннісні орієнтації представників іншої культури, що є основою успішної міжкультурної комунікації[29, с. 81–89].

Стратегічна компетентність, яка включає вміння планувати комунікацію, обирати оптимальні мовні засоби, компенсувати недостатність знань, розвивається саме в умовах інтерактивної діяльності з її непередбачуваністю та необхідністю швидкого реагування. Коли старшокласник не знає певного слова під час групової роботи, він змушений використовувати стратегії парафразу,

опису, прохання про допомогу, що є цінними комунікативними навичками. Учні вчать самостійно виправляти помилки, перепитувати незрозуміле, підтримувати розмову за допомогою різних мовних засобів. Ці метакогнітивні та метакомунікативні стратегії формуються лише в процесі реальної мовленнєвої практики, яку забезпечують інтерактивні методи.

Інтерактивні методи сприяють розвитку всіх чотирьох видів мовленнєвої діяльності в їхній природній взаємодії, що відповідає сучасному розумінню комунікативної компетентності. Групова робота над проектом включає читання автентичних матеріалів, обговорення прочитаного, написання спільного тексту та усну презентацію результатів. Така інтеграція читання, аудіювання, говоріння та письма забезпечує формування цілісної комунікативної здатності, а не ізольованих навичок. Старшокласники розуміють практичну цінність кожного виду мовленнєвої діяльності та їхню необхідність для успішної комунікації англійською мовою[30, с. 160–163].

Мотиваційний аспект формування комунікативної компетентності є критично важливим для старшокласників, і саме інтерактивні методи забезпечують високу мотивацію до оволодіння іноземною мовою. Коли учні бачать, що можуть успішно спілкуватися англійською мовою для вирішення цікавих завдань, відчують задоволення від взаємодії з однокласниками, отримують визнання своїх досягнень, формується стійка внутрішня мотивація до подальшого вдосконалення. На відміну від традиційних методів, де правильна відповідь є винагородою сама по собі, інтерактивна діяльність пропонує додаткові стимули: соціальне схвалення, досягнення групової мети, реалізацію творчого потенціалу[31].

Автономність учня як складова комунікативної компетентності розвивається через інтерактивні методи завдяки делегуванню відповідальності за навчання від вчителя до учнів. Під час проектної роботи старшокласники самостійно планують діяльність, розподіляють ролі, шукають інформацію, приймають рішення про способи презентації результатів. Така самостійність формує відповідальність за власне навчання, здатність до самоорганізації та

самооцінювання, що є важливими компетентностями для подальшої освіти та професійної діяльності. Вчитель виступає як фасилітатор, який направляє процес, але не контролює кожен крок, що сприяє розвитку незалежності учнів[32, с. 407].

Кооперативні навички як компонент комунікативної компетентності формуються виключно в процесі спільної діяльності, яку організують інтерактивні методи. Старшокласники вчаться розподіляти завдання в групі, координувати зусилля, досягати консенсусу, вирішувати конфлікти мирним шляхом. Ці соціальні навички є невід'ємною частиною комунікативної компетентності, оскільки спілкування завжди відбувається в соціальному контексті та вимагає врахування інтересів інших людей. Досвід успішної співпраці в межах класної кімнати переноситься на реальні життєві ситуації, де володіння іноземною мовою поєднується з умінням працювати в команді[33].

Критичне мислення та рефлексія як складові комунікативної компетентності активно розвиваються через інтерактивні методи, особливо дискусії, дебати, аналіз проблемних ситуацій. Старшокласники вчаться аналізувати інформацію, оцінювати достовірність джерел, формулювати аргументи, спростовувати контраргументи англійською мовою. Рефлексивна діяльність після виконання інтерактивних завдань дозволяє усвідомити власні стратегії навчання, виявити труднощі, визначити напрями для подальшого розвитку. Така усвідомленість значно підвищує ефективність формування комунікативної компетентності, оскільки учні стають активними суб'єктами власного навчання[34].

Співвідношення між різними компонентами комунікативної компетентності та інтерактивними методами їх формування можна представити у систематизованому вигляді в таблиці 1.2. Ця систематизація демонструє, як кожен тип інтерактивного методу сприяє розвитку певних аспектів комунікативної компетентності старшокласників та допомагає вчителю свідомо обирати методи відповідно до конкретних навчальних цілей.

Таблиця 1.2

**Роль інтерактивних методів у формуванні компонентів
комунікативної компетентності старшокласників**

Компонент комунікативної компетентності	Інтерактивні методи формування	Очікувані результати
Мовна компетентність	Комунікативні ігри, інформаційний gap, collaborative writing	Активізація лексичного запасу, засвоєння граматичних структур у контексті
Мовленнєва компетентність (говоріння)	Дискусії, дебати, рольові ігри, презентації	Розвиток діалогічного та монологічного мовлення, спонтанність висловлювання
Мовленнєва компетентність (аудіювання)	Групові обговорення, взаємне навчання	Розуміння мовлення різних співрозмовників, виділення ключової інформації
Мовленнєва компетентність (читання)	Jigsaw reading, проектна робота	Робота з автентичними текстами, розвиток читацьких стратегій
Мовленнєва компетентність (письмо)	Спільне написання текстів, ведення блогів	Створення зв'язних письмових висловлювань різних жанрів
Соціокультурна компетентність	Симуляції міжкультурних ситуацій, проекти про культуру	Знання культурних норм, розвиток культурної обізнаності
Стратегічна компетентність	Problem-solving activities, case studies	Використання комунікативних стратегій, компенсаторні вміння

Представлена таблиця ілюструє багатофункціональність інтерактивних методів та їхню здатність одночасно впливати на різні компоненти комунікативної компетентності. Наприклад, дебати розвивають не лише навички говоріння, але й критичне мислення, стратегічну компетентність, здатність аргументувати позицію. Проектна робота інтегрує всі види мовленнєвої діяльності та формує автономність учня. Така комплексність впливу робить інтерактивні методи найбільш ефективним інструментом формування цілісної комунікативної компетентності старшокласників.

Отже, інтерактивні методи відіграють ключову роль у формуванні комунікативної компетентності старшокласників на уроках англійської мови, забезпечуючи цілісний розвиток усіх її компонентів у природній взаємодії. На відміну від традиційних підходів, які часто зосереджуються на окремих аспектах

мовної системи, інтерактивні методи створюють умови для автентичної комунікації, де мова функціонує як інструмент досягнення реальних цілей. Високий рівень мотивації, активна мовленнєва практика, розвиток соціальних та метакогнітивних навичок, формування автономності та критичного мислення через інтерактивну діяльність забезпечують не просто знання про мову, а здатність використовувати англійську мову для успішного спілкування в різноманітних життєвих ситуаціях.

Висновки до розділу 1

Теоретичний аналіз проблеми дослідження дозволив встановити, що інтерактивні методи навчання іноземних мов являють собою систему способів організації освітнього процесу, за якої всі учасники активно взаємодіють між собою, обмінюються інформацією та спільно вирішують поставлені завдання в режимі реальної комунікації. Класифікація інтерактивних методів за формою організації взаємодії (робота в парах, малих групах, колективно-групові та фронтальні методи) та за характером комунікативної взаємодії (дискусійні, ігрові, тренінгові) дозволяє вчителю свідомо обирати оптимальні методи відповідно до конкретних навчальних цілей. Психолого-педагогічні особливості старшокласників, зокрема розвинене теоретичне мислення, здатність до рефлексії, професійна спрямованість, потреба в самовираженні та соціальній взаємодії, створюють сприятливі умови для активізації їхньої мовленнєвої діяльності через інтерактивні методи.

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ ДЛЯ АКТИВІЗАЦІЇ МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

2.1. Організація та методика проведення педагогічного експерименту з впровадження інтерактивних методів на уроках англійської мови

Педагогічний експеримент з впровадження інтерактивних методів для активізації мовленнєвої діяльності старшокласників проводився на базі Спеціалізованої школи I-III ступенів №106 з поглибленим вивченням англійської мови Шевченківського району міста Києва протягом травня, вересня та жовтня 2025 року. Вибір цього навчального закладу був зумовлений кількома чинниками: наявністю сучасної матеріально-технічної бази, досвідченого педагогічного колективу, високого рівня мотивації учнів до вивчення англійської мови та відкритості адміністрації школи до педагогічних інновацій. Спеціалізація школи на поглибленому вивченні англійської мови забезпечила достатній базовий рівень мовної підготовки учнів для продуктивної участі в інтерактивних видах діяльності. Сучасні класні приміщення, оснащені інтерактивними дошками, проекційним обладнанням та меблями, що дозволяють швидко трансформувати простір для групової роботи, створили необхідні умови для реалізації різноманітних інтерактивних методів навчання.

Експериментальне дослідження охопило 52 учні десятих класів, які були розподілені на дві групи: експериментальну (10-А клас, 26 учнів) та контрольну (10-Б клас, 26 учнів). Вибір саме десятих класів для проведення експерименту був обґрунтований кількома міркуваннями. По-перше, учні цього віку вже мають достатній рівень володіння англійською мовою для участі в складних інтерактивних завданнях, таких як дебати, проектна робота, аналіз кейсів. По-друге, психологічні особливості старшокласників, зокрема розвинене критичне мислення, потреба в самовираженні та соціальній взаємодії, створюють сприятливі умови для активізації мовленнєвої діяльності через інтерактивні методи. По-третє, вибір травня як початку експерименту дозволив провести

констатувальний етап наприкінці навчального року, а вересень-жовтень забезпечили можливість реалізації формувального та контрольного етапів на початку нового навчального року.

Формування експериментальної та контрольної груп здійснювалося на основі принципу еквівалентності за ключовими параметрами, що забезпечило коректність порівняння результатів. Обидва класи мали приблизно однаковий рівень володіння англійською мовою, що підтверджувалося результатами вступного тестування, проведеного в травні 2025 року. Гендерний склад груп також був збалансованим: в експериментальному класі навчалося 15 дівчат та 11 хлопців, у контрольному – 14 дівчат та 12 хлопців. Соціальний статус сімей учнів обох класів був подібним, переважну більшість становили діти з середнім та вище середнього рівнем матеріального забезпечення. Рівень навчальної успішності учнів експериментальної та контрольної груп за результатами попереднього навчального року також не мав статистично значущих відмінностей, що дозволило розглядати ці групи як рівноцінні на початку експерименту.

Педагогічний експеримент складався з трьох послідовних етапів: констатувального, формувального та контрольного, кожен з яких мав чітко визначені цілі, завдання та методи реалізації. Констатувальний етап проводився в травні 2025 року і тривав два тижні, протягом яких здійснювалася початкова діагностика рівня мовленнєвої активності, комунікативної компетентності та мотивації учнів обох груп до вивчення англійської мови. Формувальний етап експерименту реалізовувався протягом вересня 2025 року і передбачав систематичне впровадження інтерактивних методів навчання в експериментальній групі, тоді як контрольна група навчалася за традиційною методикою. Контрольний етап проводився в жовтні 2025 року та включав повторну діагностику всіх параметрів, що вимірювалися на констатувальному етапі, для виявлення динаміки змін та оцінки ефективності впроваджених інтерактивних методів.

На констатувальному етапі експерименту використовувався комплекс діагностичних методик, спрямованих на всебічне вивчення стану мовленнєвої діяльності старшокласників. Тестування рівня володіння англійською мовою здійснювалося за чотирма видами мовленнєвої діяльності: аудіювання, читання, говоріння та письмо. Для оцінювання навичок аудіювання використовувався тест формату FCE (First Certificate in English), який включав завдання на розуміння основної інформації, деталей та ставлення мовця. Читання оцінювалося через роботу з автентичними текстами різних жанрів з подальшим виконанням завдань множинного вибору, встановлення відповідностей та відповідей на відкриті запитання. Оцінювання говоріння проводилося через індивідуальне інтерв'ю та парну взаємодію, під час яких фіксувалися такі параметри: граматична правильність, лексичне багатство, фонетична чистота, зв'язність висловлювання та інтерактивна комунікація.

Методика виявлення рівня мовленнєвої активності учнів базувалася на спостереженні за їхньою поведінкою на уроках англійської мови протягом двох тижнів констатувального етапу. Для систематизації даних спостереження використовувалася спеціально розроблена карта спостереження, в якій фіксувалися такі показники: кількість ініціативних висловлювань учня протягом уроку, тривалість говоріння англійською мовою, кількість відповідей на запитання вчителя, участь у парній та груповій роботі, використання англійської мови для вирішення організаційних питань. Кожен урок спостереження охоплював 5-6 учнів, що дозволило протягом двох тижнів зібрати дані про всіх учасників експерименту. За кожним показником учень міг отримати від 0 до 3 балів, де 0 означав повну пасивність, 1 – низький рівень активності, 2 – середній рівень, 3 – високий рівень мовленнєвої активності.

Анкетування учнів щодо мотивації до вивчення англійської мови проводилося за спеціально адаптованою методикою, яка включала 20 тверджень, згрупованих за чотирма типами мотивації: внутрішня пізнавальна мотивація, зовнішня соціальна мотивація, мотивація досягнення та мотивація уникнення невдачі. Учні оцінювали ступінь своєї згоди з кожним твердженням за

п'ятибальною шкалою Лікерта, де 1 означало «повністю не згоден», а 5 – «повністю згоден». До прикладів тверджень належали: «Я вивчаю англійську мову, тому що мені цікаво дізнаватися нове про англійські країни» (внутрішня мотивація), «Знання англійської мови допоможе мені вступити до престижного університету» (зовнішня мотивація), «Я прагну бути одним з кращих учнів у класі з англійської мови» (мотивація досягнення). Результати анкетування оброблялися шляхом підрахунку середнього бала за кожним типом мотивації, що дозволило створити мотиваційний профіль кожного учня та класу в цілому.

Самооцінка комунікативної компетентності старшокласників здійснювалася за опитувальником, розробленим на основі дескрипторів Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти. Учні пропонувалося оцінити власні вміння в чотирьох видах мовленнєвої діяльності за шкалою від 1 до 10, де кожен бал відповідав певному рівню володіння мовою. Наприклад, для говоріння учні оцінювали свою здатність: «Я можу брати участь у нескладній розмові на знайомі теми», «Я можу чітко та детально висловлюватися з широкого кола питань», «Я можу аргументувати свою точку зору з актуальних проблем». Порівняння самооцінки учнів з об'єктивними результатами тестування дозволило виявити адекватність їхнього сприйняття власного рівня володіння англійською мовою, що є важливим показником сформованості рефлексивних умінь.

На формуальному етапі експерименту, який тривав протягом вересня 2025 року, в експериментальній групі систематично впроваджувалися різноманітні інтерактивні методи навчання англійської мови. Заняття в експериментальному класі будувалися за принципом максимальної комунікативності, коли на кожному уроці не менше 70% часу відводилося на інтерактивну взаємодію учнів. Дискусії та дебати організовувалися навколо актуальних для старшокласників тем, таких як екологічні проблеми, штучний інтелект та майбутнє професій, соціальні мережі та приватність. Рольові ігри моделювали ситуації професійного спілкування, співбесід при влаштуванні на роботу, міжнародних конференцій. Проектна робота передбачала створення

групових презентацій про культурні особливості англomовних країн, розробку маркетингових кампаній вигаданих продуктів, підготовку соціальних ініціатив для вирішення проблем місцевої громади.

Методика впровадження інтерактивних методів на формувальному етапі базувалася на принципах поступового ускладнення завдань та варіативності форм роботи. На початку вересня переважали прості інтерактивні техніки, такі як «think-pair-share», інформаційний gap, комунікативні ігри, які допомагали учням адаптуватися до нового формату роботи та зняти психологічні бар'єри. Поступово впроваджувалися більш складні форми: структуровані дискусії за методом «fishbowl», дебати формату Karl Popper, кейс-методи з аналізом проблемних ситуацій. Кожен урок включав різні форми взаємодії: роботу в парах, малих групах по 3-4 особи, великих групах по 6-8 осіб та фронтальні інтерактивні методи з участю всього класу. Така варіативність забезпечувала постійну новизну діяльності та підтримувала високий рівень мотивації учнів до участі в інтерактивних завданнях.

Особлива увага на формувальному етапі приділялася створенню психологічно комфортної атмосфери, яка є необхідною умовою для активізації мовленнєвої діяльності старшокласників. На перших уроках були встановлені правила групової роботи, які включали повагу до думки кожного, право на помилку, конструктивну критику, активне слухання. Оцінювання мовленнєвої діяльності учнів здійснювалося переважно у формативному режимі, коли акцент робився не на фіксації помилок, а на підтримці комунікативних зусиль та прогресі в оволодінні мовою. Вчитель виступав у ролі фасилітатора, який організовує діяльність, направляє обговорення, допомагає долати комунікативні труднощі, але не домінує в класному просторі. Така організація навчального процесу сприяла формуванню суб'єктної позиції учнів, їхньої відповідальності за власне навчання та активної участі в усіх видах мовленнєвої діяльності.

Контрольна група протягом формувального етапу навчалася за традиційною методикою, яка переважно використовується в практиці викладання англійської мови в українських школах. Уроки в контрольному класі

будувалися за класичною схемою: перевірка домашнього завдання, пояснення нового граматичного матеріалу, виконання тренувальних вправ, робота з текстом підручника, виконання письмових завдань. Мовленнєва діяльність учнів контрольної групи переважно обмежувалася відповідями на запитання вчителя, читанням тексту вголос, переказом прочитаного, виконанням підстановчих та трансформаційних вправ. Групова робота використовувалася епізодично та не передбачала справжньої комунікативної взаємодії, оскільки зводилася до спільного виконання граматичних вправ або перевірки завдань один одного. Час говоріння кожного учня на уроці був значно меншим, ніж в експериментальній групі, оскільки більшість часу займали пояснення вчителя та індивідуальна робота учнів з письмовими завданнями.

На контрольному етапі експерименту, який проводився в жовтні 2025 року, здійснювалася повторна діагностика всіх параметрів, що вимірювалися на констатувальному етапі, за ідентичними методиками. Тестування рівня володіння англійською мовою проводилося за паралельними варіантами завдань, які відповідали тому ж рівню складності, що й завдання констатувального етапу, але включали інший лексичний та текстовий матеріал. Спостереження за мовленнєвою активністю учнів здійснювалося за тією ж картою спостереження протягом двох тижнів жовтня, що забезпечило порівнянність даних. Повторне анкетування мотивації та самооцінки комунікативної компетентності проводилося за тими ж опитувальниками, що дозволило виявити динаміку змін у мотиваційній сфері та самосприйнятті учнів. Додатково на контрольному етапі було проведено якісне інтерв'ювання учнів експериментальної групи щодо їхнього ставлення до інтерактивних методів навчання, складнощів та переваг, які вони відчували під час участі в інтерактивних видах діяльності.

Методи обробки та аналізу отриманих даних включали як кількісні, так і якісні процедури, що забезпечило всебічність та глибину дослідження. Кількісний аналіз передбачав обчислення середніх арифметичних значень, стандартних відхилень, процентних показників для всіх вимірюваних параметрів в експериментальній та контрольній групах на констатувальному та

контрольному етапах. Порівняльний аналіз результатів двох груп здійснювався за допомогою t-критерію Стьюдента для незалежних вибірок, що дозволило встановити статистичну значущість відмінностей між експериментальною та контрольною групами. Динаміка змін всередині кожної групи оцінювалася за допомогою t-критерію Стьюдента для залежних вибірок. Якісний аналіз включав інтерпретацію відповідей учнів на відкриті запитання анкет, аналіз спостережень за поведінкою учнів на уроках, узагальнення матеріалів інтерв'ю з учнями експериментальної групи.

Отже, організація та методика педагогічного експерименту передбачала чітку структуру дослідження з послідовною реалізацією трьох етапів, використання комплексу валідних та надійних діагностичних методик, забезпечення еквівалентності експериментальної та контрольної груп, систематичне впровадження інтерактивних методів на формульовальному етапі та коректну статистичну обробку отриманих даних. Тривалість експерименту в три місяці (травень, вересень, жовтень 2025 року) була достатньою для виявлення змін у рівні мовленнєвої активності та комунікативної компетентності старшокласників під впливом інтерактивних методів навчання. Проведення констатувального етапу наприкінці навчального року та формульовально-контрольних етапів на початку нового навчального року дозволило зафіксувати стійкість сформованих умінь після літніх канікул та оцінити довготривалий ефект застосування інтерактивних методів навчання англійської мови в старшій школі.

2.2. Аналіз та інтерпретація результатів експериментального дослідження

Результати констатувального етапу педагогічного експерименту, проведеного в травні 2025 року, засвідчили приблизно однаковий вихідний рівень володіння англійською мовою та мовленнєвої активності учнів експериментальної та контрольної груп. Тестування чотирьох видів мовленнєвої діяльності показало, що середній бал за аудіювання в експериментальній групі

становив 72,4 бали зі 100 можливих, тоді як у контрольній групі – 71,8 балів. За читанням результати були ще ближчими: 75,6 балів в експериментальній групі проти 74,9 балів у контрольній. Найнижчі показники обидві групи продемонстрували в говорінні: 68,3 бали в експериментальній групі та 67,5 балів у контрольній групі, що свідчило про традиційну проблему недостатнього розвитку усного мовлення в шкільній практиці навчання іноземних мов. Статистичний аналіз за t-критерієм Стьюдента підтвердив відсутність значущих відмінностей між групами на початку експерименту, оскільки розрахункове значення t не перевищувало критичного при рівні значущості 0,05.

Аналіз мовленнєвої активності учнів на констатувальному етапі виявив низький загальний рівень ініціативності старшокласників у використанні англійської мови на уроках. За даними спостережень, середня кількість ініціативних висловлювань учня протягом уроку в експериментальній групі становила 2,3 рази, у контрольній – 2,1 рази, що свідчило про переважно репродуктивний характер мовленнєвої діяльності. Середня тривалість говоріння англійською мовою одного учня за урок не перевищувала 3,5 хвилини в експериментальній групі та 3,2 хвилини в контрольній групі за умови 45-хвилинного уроку. Особливо низькими були показники використання англійської мови для вирішення організаційних питань та спонтанного спілкування з однокласниками, що вказувало на сприйняття іноземної мови виключно як навчального предмета, а не як засобу реальної комунікації. Загальний індекс мовленнєвої активності, розрахований як сума балів за всіма показниками спостереження, становив 8,7 балів із 15 можливих в експериментальній групі та 8,4 бали в контрольній групі.

Таблиця 2.1

Результати діагностики рівня володіння англійською мовою на констатувальному етапі (травень 2025 року)

Вид мовленнєвої діяльності	Експериментальна група (n=26)	Контрольна група (n=26)	t-критерій	Рівень значущості
Аудіювання (макс. 100 балів)	72,4 ± 8,6	71,8 ± 9,1	0,25	p > 0,05
Читання (макс. 100 балів)	75,6 ± 7,4	74,9 ± 8,2	0,33	p > 0,05
Говоріння (макс. 100 балів)	68,3 ± 10,2	67,5 ± 9,8	0,29	p > 0,05
Письмо (макс. 100 балів)	70,8 ± 8,9	69,7 ± 9,5	0,43	p > 0,05
Загальний бал	71,8 ± 7,8	71,0 ± 8,1	0,36	p > 0,05

Представлені в таблиці 2.1 дані підтверджують еквівалентність експериментальної та контрольної груп на початку дослідження за всіма видами мовленнєвої діяльності. Найвищі результати обидві групи показали в читанні, що пояснюється традиційно високою увагою до цього виду діяльності в шкільній практиці та відносно меншою складністю рецептивних умінь порівняно з продуктивними. Говоріння виявилось найслабшою ланкою в комунікативній компетентності старшокласників, що зумовлювалося обмеженою практикою усного мовлення на традиційних уроках англійської мови.

Результати анкетування мотивації до вивчення англійської мови на констатувальному етапі показали переважання зовнішньої соціальної мотивації над внутрішньою пізнавальною в обох групах. Середній бал внутрішньої мотивації становив 3,4 із 5 можливих в експериментальній групі та 3,3 в контрольній групі, тоді як зовнішня мотивація оцінювалася вище: 4,1 бали в експериментальній та 4,0 балів у контрольній групі. Учні пояснювали необхідність вивчення англійської мови переважно прагматичними міркуваннями: можливістю вступу до престижного університету, майбутньою кар'єрою, подорожами за кордон. Мотивація досягнення була помірною (3,6 балів в обох групах), а мотивація уникнення невдачі виявилася найнижчою (2,8 балів), що свідчило про відсутність сильного страху помилок та негативного

оцінювання в учнів спеціалізованої школи з поглибленим вивченням англійської мови.

Самооцінка комунікативної компетентності старшокласників на констатувальному етапі виявилася дещо завищеною порівняно з об'єктивними результатами тестування, що є типовим для підліткового віку з його тенденцією до переоцінки власних можливостей. Учні експериментальної групи оцінили свій загальний рівень володіння англійською мовою в середньому на 7,2 бали з 10 можливих, тоді як контрольної групи – на 7,0 балів. При цьому самооцінка умінь говоріння була найвищою (7,5 балів в експериментальній групі), незважаючи на те, що об'єктивні результати тестування говоріння були найнижчими серед усіх видів мовленнєвої діяльності. Така невідповідність вказувала на недостатню сформованість рефлексивних умінь старшокласників та їхню обмежену здатність адекватно оцінювати власний рівень володіння іноземною мовою, що потребувало спеціальної уваги в процесі формувального етапу експерименту.

Формувальний етап експерименту, реалізований протягом вересня 2025 року, характеризувався інтенсивним впровадженням інтерактивних методів навчання в експериментальній групі та традиційною методикою викладання в контрольній групі. Систематичні спостереження за навчальним процесом засвідчили якісні зміни в характері мовленнєвої діяльності учнів експериментального класу вже на другому тижні формувального етапу. Учні почали більш активно ініціювати спілкування англійською мовою, ставити запитання один одному під час парної та групової роботи, використовувати мову не лише для виконання навчальних завдань, але й для обговорення процедурних питань організації групової роботи. Психологічна атмосфера в експериментальному класі стала більш розкутою, учні перестали боятися робити помилки, оскільки акцент на уроках переміщувався з формальної правильності на успішність комунікації та досягнення комунікативної мети.

Особливий інтерес викликала динаміка участі різних категорій учнів в інтерактивних видах діяльності на формувальному етапі експерименту. На

початку вересня найбільшу активність виявляли учні з високим рівнем володіння англійською мовою та екстравертним типом особистості, тоді як учні з середнім рівнем підготовки та інтровертними рисами залишалися пасивними спостерігачами. Проте поступово, завдяки варіативності інтерактивних методів та різноманітності ролей у групових завданнях, до активної мовленнєвої діяльності долучалися й менш впевнені учні. Особливо ефективним виявилось використання методу «jigsaw», коли кожен учень володів унікальною інформацією, необхідною для вирішення групового завдання, що робило участь кожного обов'язковою та значущою. До кінця формувального етапу навіть найбільш пасивні учні експериментальної групи демонстрували помітне зростання мовленнєвої активності та впевненості в собі при спілкуванні англійською мовою.

Контрольний етап експерименту, проведений у жовтні 2025 року, виявив статистично значущі відмінності між експериментальною та контрольною групами за більшістю досліджуваних параметрів. Повторне тестування рівня володіння англійською мовою показало, що експериментальна група продемонструвала значно більший приріст результатів порівняно з контрольною групою, особливо в продуктивних видах мовленнєвої діяльності. Середній бал за говоріння в експериментальній групі зріс з 68,3 до 79,8 балів, що становить приріст 11,5 балів або 16,8%, тоді як у контрольній групі приріст становив лише 3,2 бали (з 67,5 до 70,7 балів) або 4,7%. Статистичний аналіз за t-критерієм Стьюдента підтвердив, що ці відмінності є статистично значущими при $p < 0,01$, що дозволяє з високою ймовірністю стверджувати про ефективність інтерактивних методів для розвитку навичок усного мовлення старшокласників.

Таблиця 2.2

Порівняльні результати діагностики рівня володіння англійською мовою на контрольному етапі (жовтень 2025 року)

Вид мовленнєвої діяльності	Експериментальна група (n=26)	Контрольна група (n=26)	Приріст ЕГ	Приріст КГ	t-критерій	Рівень значущості
Аудіювання	79,6 ± 7,8	74,3 ± 8,9	+7,2	+2,5	2,31	p < 0,05
Читання	80,4 ± 6,9	77,8 ± 7,8	+4,8	+2,9	1,28	p > 0,05
Говоріння	79,8 ± 9,1	70,7 ± 9,5	+11,5	+3,2	3,52	p < 0,01
Письмо	76,5 ± 8,4	72,4 ± 9,2	+5,7	+2,7	1,68	p > 0,05
Загальний бал	79,1 ± 7,2	73,8 ± 8,0	+7,3	+2,8	2,56	p < 0,05

Дані таблиці 2.2 наочно демонструють ефективність інтерактивних методів для розвитку комунікативної компетентності старшокласників, особливо в аспекті говоріння. Експериментальна група показала статистично значущий приріст за аудіюванням та говорінням, що пояснюється природою інтерактивних методів, які створюють інтенсивну практику усної комунікації. Читання та письмо, хоча й покращилися в експериментальній групі більше, ніж у контрольній, не досягли рівня статистичної значущості, оскільки ці види діяльності потребують більш тривалого періоду систематичної роботи для помітних змін.

Аналіз динаміки мовленнєвої активності учнів виявив драматичні зміни в експериментальній групі порівняно з контрольною. Середня кількість ініціативних висловлювань учня протягом уроку в експериментальній групі зросла з 2,3 до 8,7 разів, що становить майже чотириразове збільшення показника. У контрольній групі цей показник практично не змінився, залишившись на рівні 2,4 рази на урок. Середня тривалість говоріння англійською мовою одного учня за урок в експериментальній групі збільшилася з 3,5 до 12,8 хвилин, тоді як у контрольній групі – лише з 3,2 до 4,1 хвилини. Особливо значним виявилось зростання показника використання англійської мови для організаційних питань та спонтанного спілкування: якщо на констатувальному етапі цей показник становив 0,8 балів із 3 можливих в

експериментальній групі, то на контрольному етапі він зріс до 2,4 балів, що свідчило про перетворення англійської мови на реальний засіб комунікації в класному середовищі.

Таблиця 2.3

Динаміка показників мовленнєвої активності учнів

Показник мовленнєвої активності	Експериментальна група		Контрольна група	
	Травень 2025	Жовтень 2025	Травень 2025	Жовтень 2025
Кількість ініціативних висловлювань за урок	2,3	8,7	2,1	2,4
Тривалість говоріння за урок (хв)	3,5	12,8	3,2	4,1
Участь у парній/груповій роботі (бали 0-3)	1,6	2,7	1,5	1,8
Використання мови для організаційних питань (бали 0-3)	0,8	2,4	0,7	0,9
Загальний індекс мовленнєвої активності (макс. 15)	8,7	13,2	8,4	9,1

Представлені в таблиці 2.3 результати переконливо свідчать про значний вплив інтерактивних методів на активізацію мовленнєвої діяльності старшокласників. Загальний індекс мовленнєвої активності в експериментальній групі зріс на 4,5 бали (51,7%), тоді як у контрольній групі – лише на 0,7 балів (8,3%). Особливо вражаючим є збільшення тривалості говоріння в експериментальній групі більш ніж утричі, що означає практично максимальне використання потенціалу уроку для мовленнєвої практики.

Результати повторного анкетування мотивації до вивчення англійської мови засвідчили позитивні зміни в мотиваційній сфері учнів експериментальної групи. Внутрішня пізнавальна мотивація в експериментальній групі зросла з 3,4 до 4,2 балів, що свідчить про підвищення інтересу до самого процесу вивчення мови та культури англomовних країн. Зовнішня соціальна мотивація залишилася на стабільно високому рівні (4,1 бали), що є природним для старшокласників з

їхньою орієнтацією на майбутнє професійне життя. Мотивація досягнення зросла з 3,6 до 4,3 балів, що пояснюється відчуттям успіху та прогресу в оволодінні мовою завдяки інтенсивній комунікативній практиці на уроках. У контрольній групі зміни мотиваційних показників були мінімальними: внутрішня мотивація зросла лише з 3,3 до 3,5 балів, а мотивація досягнення залишилася на рівні 3,6 балів, що вказує на обмежений вплив традиційних методів навчання на розвиток позитивної мотивації до вивчення іноземної мови.

Якісний аналіз відповідей учнів експериментальної групи на відкриті запитання анкети та матеріалів інтерв'ю виявив переважно позитивне ставлення старшокласників до інтерактивних методів навчання. Учні відзначали, що уроки англійської мови стали більш цікавими, динамічними та корисними для реального життя. Найбільше учням подобалися дебати та дискусії, які давали можливість висловити власну думку з актуальних проблем, а також проектна робота, яка дозволяла проявити творчість та працювати в команді. Деякі учні зазначали, що на початку формувального етапу відчували труднощі через необхідність постійно говорити англійською мовою та страх зробити помилку перед однокласниками, однак поступово ці страхи зникли завдяки підтримуючій атмосфері та акценту на комунікативній успішності, а не на формальній правильності. Кілька учнів з низьким рівнем володіння мовою відзначили, що інтерактивні методи допомогли їм подолати мовний бар'єр та почати активно спілкуватися англійською мовою.

Порівняння самооцінки комунікативної компетентності учнів на контрольному етапі з об'єктивними результатами тестування виявило зростання адекватності самооцінки в експериментальній групі. Середня самооцінка учнів експериментального класу знизилася з 7,2 до 7,0 балів, тоді як об'єктивні результати тестування зросли, що свідчить про формування більш реалістичного уявлення про власний рівень володіння мовою. Особливо помітним стало зближення самооцінки говоріння з об'єктивними показниками: якщо на констатувальному етапі розрив становив 1,2 бали, то на контрольному – лише 0,3 бали. Це вказує на розвиток рефлексивних умінь учнів експериментальної групи

завдяки систематичному взаємооцінюванню та самооцінюванню в процесі інтерактивної діяльності. У контрольній групі розрив між самооцінкою та об'єктивними результатами залишився на попередньому рівні, що свідчить про відсутність спеціальної роботи над формуванням рефлексивної компетентності при традиційних методах навчання.

Таблиця 2.4

Порівняльна динаміка мотивації до вивчення англійської мови

Тип мотивації	Експериментальна група		Контрольна група	
	Травень 2025	Жовтень 2025	Травень 2025	Жовтень 2025
Внутрішня пізнавальна (макс. 5)	3,4	4,2	3,3	3,5
Зовнішня соціальна (макс. 5)	4,1	4,1	4,0	4,0
Мотивація досягнення (макс. 5)	3,6	4,3	3,6	3,6
Мотивація уникнення невдачі (макс. 5)	2,8	2,1	2,8	2,7

Дані таблиці 2.4 демонструють позитивний вплив інтерактивних методів не лише на зовнішні прояви мовленнєвої діяльності, але й на внутрішню мотиваційну сферу особистості старшокласників. Зростання внутрішньої пізнавальної мотивації на 0,8 балів в експериментальній групі свідчить про те, що інтерактивні методи зробили процес вивчення англійської мови більш цікавим та особистісно значущим для учнів. Особливу увагу привертає зниження мотивації уникнення невдачі з 2,8 до 2,1 балів, що вказує на зменшення страху помилок та формування психологічно комфортної атмосфери для мовленнєвої діяльності.

Аналіз кореляційних зв'язків між різними показниками виявив цікаві закономірності. В експериментальній групі виявлено сильний позитивний кореляційний зв'язок між індексом мовленнєвої активності та результатами тестування говоріння ($r = 0,73$, $p < 0,01$), що підтверджує гіпотезу про те, що

активізація мовленнєвої діяльності безпосередньо веде до покращення навичок усного мовлення. Помірний позитивний зв'язок виявлено між внутрішньою мотивацією та мовленнєвою активністю ($r = 0,54$, $p < 0,05$), що вказує на взаємопідсилюючий ефект: інтерактивні методи підвищують мотивацію, яка в свою чергу стимулює активнішу участь у мовленнєвій діяльності. У контрольній групі такі кореляційні зв'язки були значно слабшими або взагалі відсутніми, що свідчить про фрагментарність розвитку різних компонентів комунікативної компетентності при традиційному навчанні без цілеспрямованої роботи над їх інтеграцією.

Спостереження за якісними характеристиками мовлення учнів експериментальної групи виявили не лише кількісні, але й якісні зміни. Учні почали використовувати більш складні граматичні структури в усному мовленні, розширився їхній активний словниковий запас, покращилася зв'язність та логічність висловлювань. Особливо помітним стало зростання інтерактивної компетентності: учні навчилися ефективно використовувати стратегії підтримання розмови, ставити уточнюючі запитання, реагувати на репліки співрозмовників, виправляти непорозуміння. Ці якісні зміни, хоча й не завжди фіксувалися кількісними методами, суттєво покращили загальну комунікативну ефективність мовлення старшокласників та наблизили його до параметрів реального спілкування носіїв мови.

Отже, результати експериментального дослідження переконливо засвідчили ефективність інтерактивних методів для активізації мовленнєвої діяльності та формування комунікативної компетентності старшокласників на уроках англійської мови. Статистично значущі відмінності між експериментальною та контрольною групами за показниками говоріння, аудіювання, мовленнєвої активності та внутрішньої мотивації підтверджують доцільність систематичного впровадження інтерактивних методів у практику викладання іноземних мов у старшій школі.

Висновки до розділу 2

Організоване та проведене експериментальне дослідження на базі Спеціалізованої школи I-III ступенів №106 з поглибленим вивченням англійської мови міста Києва протягом травня, вересня та жовтня 2025 року підтвердило ефективність інтерактивних методів для активізації мовленнєвої діяльності учнів 10 класу. Констатувальний етап експерименту засвідчив еквівалентність експериментальної та контрольної груп за всіма досліджуваними параметрами, що забезпечило коректність порівняння результатів. Формувальний етап, під час якого в експериментальній групі систематично впроваджувалися інтерактивні методи (дискусії, дебати, рольові ігри, проектна робота, кейс-методи), тоді як контрольна група навчалася за традиційною методикою, створив умови для виявлення впливу інтерактивних методів на розвиток мовленнєвих умінь старшокласників.

Результати контрольного етапу експерименту виявили статистично значущі відмінності між експериментальною та контрольною групами за ключовими показниками. Експериментальна група продемонструвала приріст результатів за говорінням на 11,5 балів (16,8%), тоді як контрольна група – лише 3,2 бали (4,7%), що підтверджується t-критерієм Стьюдента ($p < 0,01$). Індекс мовленнєвої активності в експериментальній групі зріс на 51,7%, середня тривалість говоріння англійською мовою одного учня за урок збільшилася більш ніж утричі (з 3,5 до 12,8 хвилин). Внутрішня пізнавальна мотивація зросла з 3,4 до 4,2 балів, що свідчить про підвищення інтересу до процесу вивчення мови. Кореляційний аналіз виявив сильний позитивний зв'язок між індексом мовленнєвої активності та результатами тестування говоріння ($r = 0,73$, $p < 0,01$), що підтверджує гіпотезу про те, що активізація мовленнєвої діяльності безпосередньо веде до покращення комунікативних умінь.

РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

3.1. Система інтерактивних вправ та завдань для розвитку мовленнєвих умінь учнів 10-11 класів

Система інтерактивних вправ та завдань для розвитку мовленнєвих умінь учнів 10-11 класів базується на комунікативно-орієнтованих методах Н. Складенко [5, с. 15–25], методиці формування компетентності в аудіюванні О. Бігич [27, с. 19–30] та концепції організації рольових ігор Г. Горпенка [7, с. 32–40]. При розробці завдань використано теоретичні положення про симуляції А. Prado [10, с. 303–327], техніку think-pair-share Н. Azlina [9, с. 18], методологію проектної роботи Л. Бодько [6, с. 1–4] та принципи сократівського діалогу R. Paul і L. Elder [11, с. 36].

Організаційно-педагогічні умови впровадження інтерактивних методів визначено на основі концепції О. Пометун про діалогове навчання [2, с. 417–418], положень М. Морозової про створення комфортних умов [1, с. 182–192], принципів Н. Бібик щодо врахування суб'єктної позиції старшокласників [19, с. 47–58] та теоретичних засад кооперативного навчання Н. Volkova [33], а класифікація форм взаємодії спирається на систематизацію Н. Годованець і В. Легана [3, с. 60–62].

Блок 1. Інтерактивні вправи для розвитку навичок аудіювання

Навички аудіювання є базовими для успішної комунікації, однак традиційно розвиваються через пасивне прослуховування аудіозаписів з подальшим виконанням тестових завдань. Запропонована система інтерактивних вправ передбачає активну роль учня в процесі слухання та негайну комунікативну реакцію на почуте.

Вправа 1.1. «Information Gap Listening»

Учні працюють у парах, кожен отримує половину інформації з аудіозапису. Учень А слухає перші 2 хвилини інтерв'ю з підприємцем про

створення стартапу, учень Б – наступні 2 хвилини того ж інтерв'ю. Після прослуховування учні обмінюються інформацією англійською мовою, відновлюючи цілісну картину почутого. Приклад завдання: «Listen to your part of the interview and take notes on the main challenges the entrepreneur faced. Then share this information with your partner and find out what solutions were suggested in the second part.» Ця вправа розвиває не лише навички аудіювання, але й говоріння, оскільки вимагає переказу почутого та ведення діалогу для з'ясування інформації, якою володіє партнер.

Вправа 1.2. «Interactive Podcast Discussion»

Учні слухають фрагмент автентичного подкасту на актуальну тему (екологія, технології, соціальні проблеми) та одразу обговорюють почуте в малих групах по 4 особи. Завдання може бути таким: «Listen to the podcast episode about artificial intelligence in education. While listening, note down: 1) three arguments in favor of AI in schools, 2) three concerns raised by the speaker, 3) one question you would like to ask the speaker. After listening, discuss your notes in groups and prepare three discussion questions for other groups.» Така організація роботи забезпечує цілеспрямоване слухання з конкретним комунікативним завданням та стимулює подальшу мовленнєву активність учнів.

Блок 2. Інтерактивні вправи для розвитку навичок говоріння

Говоріння є найскладнішим видом мовленнєвої діяльності, який потребує одночасного контролю змісту, мовного оформлення та комунікативної адекватності висловлювання. Запропоновані вправи створюють природну мотивацію до спілкування та забезпечують інтенсивну практику усного мовлення.

Вправа 2.1. «Structured Academic Debate»

Клас ділиться на дві команди, які відстоюють протилежні позиції з дискусійного питання, наприклад: «Social media does more harm than good to teenagers.» Дебати проходять за структурою: вступні аргументи (по 3 хвилини від кожної команди), перехресні запитання (5 хвилин), підсумкові аргументи (по 2 хвилини). Приклад ролей у команді: speaker 1 presents the main arguments,

speaker 2 provides examples and evidence, speaker 3 responds to the opposing team's arguments, speaker 4 delivers the closing statement. Кожен учень отримує конкретну роль та час для виступу, що забезпечує участь всіх членів команди. Така форма роботи розвиває навички аргументації, критичного мислення та спонтанного реагування на аргументи опонентів.

Вправа 2.2. «Rotating Discussion Stations»

В класі організовується 4-5 станцій, на кожній з яких розміщено провокаційне твердження або питання з теми, що вивчається. Приклад станцій для теми «Future of Work»: Station 1 – «Remote work will completely replace office work by 2030»; Station 2 – «Artificial intelligence will take most human jobs»; Station 3 – «Everyone should learn coding regardless of their profession»; Station 4 – «Work-life balance is a myth in the modern world.» Групи по 5-6 учнів проводять по 7 хвилин на кожній станції, обговорюючи твердження та записуючи свої аргументи на постері. Після завершення ротації кожна група презентує найцікавіші ідеї, що виникли під час обговорень, решті класу.

Вправа 2.3. «Professional Simulation»

Учні відтворюють професійні ситуації спілкування, такі як співбесіда при влаштуванні на роботу, презентація бізнес-проекту інвесторам, прес-конференція. Детальний приклад: «You are applying for a summer internship at an international company. Student A is the HR manager who conducts the interview, Student B is the applicant. The interview should cover: motivation for applying, relevant skills and experience, questions about the company and position. Use at least 5 follow-up questions and demonstrate active listening.» Після виконання учні міняються ролями або працюють з новими партнерами. Така вправа готує старшокласників до реальних ситуацій використання англійської мови в професійному контексті.

Блок 3. Інтерактивні вправи для розвитку навичок читання

Читання в інтерактивному форматі передбачає не лише індивідуальну роботу з текстом, але й обмін інформацією, спільний аналіз та критичне осмислення прочитаного.

Вправа 3.1. «Jigsaw Reading»

Текст на 3-4 сторінки ділиться на фрагменти за кількістю учнів у групі (оптимально 4 особи). Кожен учень отримує свій фрагмент для читання та стає «експертом» з цієї частини тексту. Приклад організації для тексту про вплив соціальних мереж: Student 1 reads about positive effects on communication, Student 2 – about mental health concerns, Student 3 – about business and marketing opportunities, Student 4 – about privacy and data security issues. Після індивідуального читання учні збираються в «експертні групи» (всі, хто читав один фрагмент) для обговорення прочитаного. Потім повертаються до своїх початкових груп та по черзі розповідають про свій фрагмент, створюючи цілісне розуміння тексту.

Вправа 3.2. «Critical Reading Circles»

Учні читають один автентичний текст (стаття, есе, розділ книги) та обговорюють його в малих групах, виконуючи різні ролі: Discussion Leader (prepares 5 questions for discussion), Passage Person (selects important quotes to discuss), Word Master (identifies and explains 10 key vocabulary items), Connector (relates the text to real life, other texts, or current events), Summarizer (provides a brief summary of the main ideas). Кожна роль має конкретні обов'язки та питання для обговорення. Така організація забезпечує глибоке та багатоаспектне опрацювання тексту з різних перспектив.

Блок 4. Інтерактивні вправи для розвитку навичок письма

Письмо у традиційній методиці часто зводиться до індивідуального виконання вправ без комунікативної мети. Інтерактивні вправи передбачають колективне створення текстів та взаємне редагування з реальною комунікативною метою.

Вправа 4.1. «Collaborative Writing Project»

Група з 4 учнів спільно створює текст певного жанру (есе, стаття, лист, звіт). Приклад завдання: «Your group is the editorial board of a school online magazine. Write an article (300-350 words) about the most pressing issue facing teenagers today. Student 1 writes the introduction, Student 2 – two supporting

paragraphs with examples, Student 3 – counterarguments and refutation, Student 4 – conclusion and call to action. Then exchange your draft with another group for peer review using the provided checklist.» Кожен учень відповідає за свою частину, але текст створюється спільно з обговоренням структури, аргументів та мовного оформлення.

Вправа 4.2. «Peer Review Workshop»

Після написання індивідуального есе або твору учні обмінюються роботами для взаємного рецензування за структурованою формою. Форма рецензування включає: Content (Are the main ideas clear and well-developed?), Organization (Does the text have a logical structure?), Language (Are vocabulary and grammar used appropriately?), Mechanics (Are there spelling or punctuation errors?). Кожен учень має прорецензувати роботу двох однокласників, надаючи конкретні коментарі та пропозиції щодо покращення. Потім відбувається зустріч автора з рецензентами для обговорення зауважень та написання фінальної версії тексту.

Блок 5. Комплексні інтерактивні завдання

Найбільш ефективними є завдання, які інтегрують усі види мовленнєвої діяльності в природній послідовності, що відповідає реальним комунікативним ситуаціям.

Завдання 5.1. «Mini-Conference Project»

Учні організують міні-конференцію на актуальну тему, наприклад «Sustainable Future: Solutions for Our Generation.» Підготовка включає всі види діяльності: читання наукових статей та новин по темі, слухання TED talks експертів, написання тез доповіді (150-200 слів), підготовку презентації, виступ з доповіддю (5-7 хвилин), відповіді на запитання аудиторії, участь у панельній дискусії. Клас ділиться на секції: Environmental Solutions, Technological Innovations, Social Changes, Economic Aspects. Кожна секція включає 4-5 доповідей з подальшим обговоренням. Така форма роботи максимально наближена до реальних умов академічної комунікації англійською мовою.

Завдання 5.2. «Problem-Solving Case Study»

Учні в групах по 4-5 осіб аналізують реальний кейс з проблемною ситуацією та розробляють план її вирішення. Приклад кейсу: «A local school wants to reduce its carbon footprint by 50% within two years. Budget: \$50,000. Read the background information about the school's current situation (reading), watch an interview with the school principal explaining the challenges (listening), discuss possible solutions in your group (speaking), prepare a written proposal with a detailed action plan, budget breakdown, and expected outcomes (writing), present your proposal to other groups who will act as the school board (speaking/listening).» Робота над кейсом займає 2-3 уроки та вимагає інтеграції всіх мовленнєвих умінь у реальній комунікативній меті.

Запропонована система інтерактивних вправ та завдань забезпечує комплексний розвиток усіх компонентів комунікативної компетентності старшокласників через створення автентичних ситуацій спілкування, максимальну активізацію мовленнєвої діяльності кожного учня та інтеграцію різних видів мовленнєвої діяльності в природній послідовності. Систематичне використання цих вправ дозволяє перетворити урок англійської мови на простір реальної комунікації, де мова виступає не об'єктом вивчення, а інструментом досягнення конкретних навчальних та життєвих цілей. Кожна вправа може адаптуватися відповідно до теми уроку, рівня підготовки учнів та конкретних навчальних цілей, що забезпечує гнучкість та універсальність системи для використання в різних умовах навчання англійської мови в старшій школі.

3.2. Організаційно-педагогічні умови ефективного впровадження інтерактивних методів для активізації мовленнєвої діяльності старшокласників

На основі аналізу теоретичних джерел, результатів експериментального дослідження та узагальнення практичного досвіду впровадження інтерактивних методів на уроках англійської мови в Спеціалізованій школі №106 міста Києва визначено комплекс організаційно-педагогічних умов, дотримання яких забезпечує ефективність використання інтерактивних методів для активізації

мовленнєвої діяльності старшокласників. До таких умов належать: створення сприятливого психологічного клімату в класі, матеріально-технічне забезпечення навчального процесу, методична готовність учителя до організації інтерактивної взаємодії, раціональне планування та розподіл часу на уроці, система оцінювання мовленнєвої діяльності, диференціація та індивідуалізація навчання. Ці умови утворюють цілісну систему, в якій кожен елемент взаємопов'язаний з іншими та впливає на загальну ефективність навчального процесу.

Умова 1. Створення психологічно комфортної атмосфери

Психологічний комфорт є найважливішою передумовою активізації мовленнєвої діяльності старшокласників, оскільки страх помилки, боязнь негативного оцінювання та сором перед однокласниками виступають головними бар'єрами для усного спілкування іноземною мовою. Створення атмосфери взаємної підтримки та прийняття починається з встановлення чітких правил комунікації в класі: право кожного на власну думку, повага до висловлювань інших, конструктивність критики, право на помилку як природну частину процесу навчання. На перших уроках доцільно провести спеціальне заняття з формування групової згуртованості через тимбілдінгіві активності англійською мовою, обговорення очікувань від уроків та спільне прийняття правил взаємодії. Вчитель має послідовно моделювати підтримуючу поведінку: відзначати будь-які спроби учнів спілкуватися англійською мовою, фокусуватися на змісті висловлювання, а не на формальній правильності, використовувати техніки позитивного підкріплення та уникати публічної критики помилок окремих учнів.

Умова 2. Матеріально-технічне забезпечення

Ефективне впровадження інтерактивних методів потребує відповідного обладнання класного приміщення та наявності необхідних технічних засобів навчання. Ідеальна конфігурація класу передбачає можливість швидкої трансформації простору для різних форм роботи: меблі мають бути легкими та мобільними, щоб учні могли швидко формувати пари, малі групи або коло для фронтальної дискусії. Технічне обладнання включає комп'ютер або ноутбук з

доступом до Інтернету, проектор або інтерактивну дошку для демонстрації матеріалів, акустичну систему для якісного відтворення аудіо та відео, можливість використання учнями власних мобільних пристроїв для пошуку інформації під час проектної роботи. Додатково класна кімната має бути оснащена фліпчартами або дошками для групової роботи, картками різних кольорів та розмірів для інтерактивних вправ, таймером для контролю часу виконання завдань. Акустичні характеристики приміщення також мають значення: бажано мати можливість мінімізувати шум з коридору під час групових обговорень.

Умова 3. Методична компетентність учителя

Успішність впровадження інтерактивних методів критично залежить від рівня методичної підготовки вчителя, його здатності організовувати та керувати складними формами взаємодії учнів. Вчитель має володіти широким репертуаром інтерактивних технік, розуміти принципи їх застосування, вміти адаптувати методи відповідно до конкретних навчальних цілей та особливостей класу. Це передбачає систематичне підвищення кваліфікації через участь у тренінгах, вебінарах, конференціях з методики викладання іноземних мов, вивчення сучасної методичної літератури, обмін досвідом з колегами. Особливо важливим є оволодіння роллю фасилітатора замість традиційної ролі транслятора знань: вчитель має вміти ставити проблемні питання, стимулювати дискусію, керувати груповою динамікою, вчасно втручатися при виникненні труднощів, але не домінувати в класному просторі. Рефлексія власної педагогічної діяльності, аналіз успішних та неуспішних уроків допомагають учителю постійно вдосконалювати майстерність організації інтерактивного навчання.

Умова 4. Раціональне планування та тайм-менеджмент

Інтерактивні методи вимагають значно більше часу на виконання завдань порівняно з традиційними вправами, що потребує особливої уваги до планування уроку та управління часом. Оптимальна структура уроку з використанням інтерактивних методів включає коротке введення в тему та постановку завдання

(5-7 хвилин), основну інтерактивну діяльність (25-30 хвилин), презентацію результатів або обговорення (8-10 хвилин), рефлексію та підведення підсумків (3-5 хвилин). Вчитель має чітко усвідомлювати часові рамки кожного етапу та використовувати візуальний таймер, щоб учні могли самостійно контролювати темп роботи. Під час планування варто передбачити можливість скорочення або розширення окремих етапів залежно від реального перебігу уроку, а також мати запасні короткі активності на випадок, якщо основне завдання буде виконане швидше за очікуване. Домашні завдання мають органічно продовжувати роботу, розпочату на уроці, та готувати учнів до наступної інтерактивної діяльності.

Умова 5. Система формувального оцінювання

Традиційне summative оцінювання з виставленням балів за кожну відповідь учня є неефективним при використанні інтерактивних методів, оскільки створює страх помилки та руйнує атмосферу довіри. Формувальне оцінювання передбачає постійний моніторинг прогресу учнів з наданням конструктивного зворотного зв'язку, який допомагає їм усвідомити свої сильні сторони та напрями для покращення. Під час інтерактивної діяльності вчитель фіксує спостереження за мовленнєвою активністю учнів, використанням стратегій комунікації, прогресом у володінні мовою, але не виставляє оцінки за окремі висловлювання. Зворотний зв'язок може надаватися індивідуально після уроку, через письмові коментарі до виконаних проектів або під час спеціальних сесій взаємооцінювання та самооцінювання. Важливо навчити учнів самостійно оцінювати власний прогрес через портфоліо, чек-листи, анкети самооцінки, що формує рефлексивні уміння та відповідальність за власне навчання.

Умова 6. Диференціація та індивідуалізація

Клас старшокласників завжди неоднорідний за рівнем володіння англійською мовою, типом мотивації, когнітивним стилем, що потребує диференційованого підходу при організації інтерактивного навчання. Диференціація може здійснюватися через варіативність ролей у групових завданнях: учні з вищим рівнем мовної підготовки можуть виступати лідерами дискусій або презентаторами, тоді як учні з нижчим рівнем виконують

підтримуючі ролі з меншими мовленнєвими вимогами. Завдання можуть мати базовий та підвищений рівень складності, що дозволяє кожному учню працювати в зоні найближчого розвитку. Формування груп варто здійснювати гнучко: іноді доцільні гомогенні групи за рівнем підготовки, іноді – гетерогенні, де сильніші учні підтримують слабших. Індивідуалізація передбачає врахування особистих інтересів учнів при виборі тем для дискусій та проєктів, можливість вибору форми презентації результатів роботи, темпу виконання завдань у межах відведеного часу.

Таблиця 3.1.

Організаційно-педагогічні умови впровадження інтерактивних методів та способи їх реалізації

Організаційно-педагогічна умова	Компоненти реалізації	Методи забезпечення	Очікувані результати
Психологічний комфорт	Правила комунікації, атмосфера підтримки	Встановлення групових норм, тімбілдінг, позитивне підкріплення	Зниження тривожності, активна участь у спілкуванні
Матеріально-технічне забезпечення	Меблі, технічні засоби, допоміжні матеріали	Трансформація простору, використання ІКТ, фліпчарти	Швидка організація групової роботи, доступ до автентичних матеріалів
Методична компетентність вчителя	Знання методів, уміння організації, роль фасилітатора	Підвищення кваліфікації, рефлексія, обмін досвідом	Ефективне керування інтерактивною взаємодією
Раціональне планування	Структура уроку, тайм-менеджмент	Чітке визначення етапів, візуальний таймер	Оптимальне використання часу, завершеність завдань
Формувальне оцінювання	Зворотний зв'язок, самооцінка, взаємооцінка	Портфоліо, чек-листи, індивідуальні консультації	Усвідомлення прогресу, мотивація до вдосконалення
Диференціація навчання	Варіативність ролей, рівні складності	Гнучке формування груп, вибір завдань	Успішність кожного учня незалежно від рівня

Представлена в таблиці 3.1 систематизація організаційно-педагогічних умов демонструє їх комплексний характер та взаємозв'язок різних компонентів ефективного впровадження інтерактивних методів. Кожна умова включає

конкретні компоненти, що підлягають реалізації, передбачає специфічні методи забезпечення та спрямована на досягнення певних результатів. Наприклад, психологічний комфорт забезпечується не лише декларуванням правил, але й систематичною роботою через тімбілдінг та позитивне підкріплення, що призводить до зниження тривожності учнів та підвищення їхньої мовленнєвої активності. Матеріально-технічне забезпечення передбачає не лише наявність обладнання, але й уміння вчителя ефективно його використовувати для створення автентичного комунікативного середовища.

Умова 7. Поступовість впровадження інтерактивних методів

Різка зміна методики навчання може викликати опір з боку учнів, які звикли до традиційного формату уроків, тому впровадження інтерактивних методів має бути поступовим та систематичним. На початковому етапі доцільно використовувати прості форми інтерактивної взаємодії: роботу в парах, техніку «think-pair-share», короткі дискусії з чіткою структурою. Поступово, у міру адаптації учнів до нового формату роботи та формування навичок групової взаємодії, можна впроваджувати більш складні методи: дебати, кейс-методи, довготривалі проекти. Перші інтерактивні завдання мають бути успішними для всіх учнів, що формує позитивне ставлення до нових методів та впевненість у власних силах. Вчитель має пояснювати учням мету та правила кожного інтерактивного методу, демонструвати зразки виконання завдань, надавати достатню підтримку на етапі освоєння нових форм роботи.

Умова 8. Інтеграція з традиційними методами

Інтерактивні методи не повинні повністю витіснити традиційні форми роботи, оскільки оптимальна методика передбачає збалансоване поєднання різних підходів відповідно до конкретних навчальних цілей. Засвоєння граматичних правил, відпрацювання вимови, запам'ятовування лексики можуть вимагати використання більш традиційних вправ, тоді як розвиток комунікативних умінь ефективніше відбувається через інтерактивну взаємодію. Рациональне співвідношення традиційних та інтерактивних методів становить приблизно 30% до 70% на користь інтерактивних форм роботи на уроках

англійської мови в старшій школі. Традиційні пояснення вчителя можуть передувати інтерактивній діяльності, забезпечуючи учнів необхідними мовними засобами та стратегіями для успішної комунікації. Домашні завдання також можуть включати як традиційні вправи на закріплення матеріалу, так і творчі завдання, що готують до наступної інтерактивної діяльності на уроці.

Умова 9. Співпраця з батьками та адміністрацією

Успішність впровадження інтерактивних методів значною мірою залежить від підтримки з боку батьків учнів та адміністрації школи, які можуть мати стереотипні уявлення про «правильний» урок іноземної мови. Вчитель має проводити роз'яснювальну роботу з батьками на батьківських зборах, демонструючи результати учнів, пояснюючи переваги інтерактивних методів для розвитку комунікативної компетентності, показуючи відеофрагменти уроків. Відкриті уроки для батьків та адміністрації дозволяють побачити інтерактивні методи в дії та переконатися в їхній ефективності. Адміністрація школи має забезпечити вчителю необхідну свободу в виборі методів навчання, підтримку в придбанні обладнання та матеріалів, можливість підвищення кваліфікації. Створення в школі методичного об'єднання вчителів, які використовують інтерактивні методи, дозволяє обмінюватися досвідом, спільно розробляти матеріали та підтримувати один одного в інноваційній діяльності.

Умова 10. Систематичність та послідовність

Інтерактивні методи дають тривалий ефект лише за умови систематичного та послідовного використання протягом тривалого періоду, а не епізодичного застосування як розваги або заохочення для учнів. Оптимальною є ситуація, коли кожен урок англійської мови включає елементи інтерактивної взаємодії, а спеціальні інтерактивні заняття проводяться не рідше одного разу на тиждень. Послідовність передбачає логічну систему завдань, коли кожне наступне спирається на попереднє та готує до більш складних форм діяльності. Наприклад, робота над проектом може включати послідовність: індивідуальний пошук інформації, обговорення в парах, робота в малих групах над створенням продукту, презентація перед класом, загальна дискусія. Така послідовність

забезпечує поступове нарощування складності завдань та підтримує високий рівень мотивації учнів до участі в інтерактивній діяльності.

Умова 11. Культурна та комунікативна адекватність завдань

Інтерактивні завдання мають бути культурно прийнятними для українських старшокласників та відповідати їхнім комунікативним потребам і життєвому досвіду. Теми для дискусій, ситуації для рольових ігор, проблеми для аналізу кейсів мають бути актуальними та значущими для учнів 10-11 класів, резонувати з їхніми інтересами, цінностями та планами на майбутнє. Водночас завдання мають знайомити учнів з особливостями комунікації в англomовних культурах, розвивати соціокультурну компетентність та готувати до міжкультурного спілкування. Наприклад, під час організації дебатів варто пояснити специфіку англomовної аргументації, етикет ведення суперечки, культурні відмінності в сприйнятті конфлікту. Рольові ігри можуть моделювати ситуації спілкування в англomовному середовищі з урахуванням особливостей невербальної комунікації, правил ввічливості, соціальної дистанції.

Дотримання комплексу визначених організаційно-педагогічних умов є необхідною передумовою ефективного впровадження інтерактивних методів для активізації мовленнєвої діяльності старшокласників на уроках англійської мови. Жодна з цих умов не є достатньою сама по собі, лише їх системна реалізація забезпечує стійкий позитивний результат у розвитку комунікативної компетентності учнів. Створення психологічно комфортної атмосфери, належне матеріально-технічне забезпечення, методична компетентність учителя, раціональне планування, формувальне оцінювання, диференціація навчання, поступовість впровадження, інтеграція з традиційними методами, підтримка з боку батьків та адміністрації, систематичність застосування та культурна адекватність завдань утворюють цілісну систему організаційно-педагогічної підтримки інтерактивного навчання. Практичний досвід впровадження інтерактивних методів у Спеціалізованій школі №106 міста Києва підтвердив, що найбільші труднощі виникають саме через недотримання організаційно-педагогічних умов, а не через недоліки самих методів, що підкреслює критичну

важливість комплексного підходу до організації інтерактивного навчання англійської мови в старшій школі.

Висновки до розділу 3

Розроблена система інтерактивних вправ та завдань для розвитку мовленнєвих умінь учнів 10-11 класів структурована за чотирма блоками відповідно до видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо) з обов'язковим їх інтегруванням у комплексних завданнях. Кожна вправа передбачає активну взаємодію учнів, створення ситуацій реальної комунікації та використання англійської мови як інструменту досягнення конкретних цілей. Система включає вправи різних рівнів складності (від простих парних взаємодій до комплексних проєктів) та може адаптуватися відповідно до теми уроку, рівня підготовки учнів та конкретних навчальних цілей, що забезпечує її гнучкість та універсальність застосування.

Визначено комплекс організаційно-педагогічних умов ефективного впровадження інтерактивних методів, що включає: створення психологічно комфортної атмосфери, належне матеріально-технічне забезпечення, методичну компетентність учителя, раціональне планування та тайм-менеджмент, систему формувального оцінювання, диференціацію та індивідуалізацію навчання, поступовість впровадження, інтеграцію з традиційними методами, співпрацю з батьками та адміністрацією, систематичність застосування, культурну адекватність завдань. Дотримання цих умов є необхідною передумовою успішності інтерактивного навчання, оскільки жодна з них не є достатньою сама по собі – лише їх системна реалізація забезпечує стійкий позитивний результат.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження підтвердило висунуту гіпотезу про те, що систематичне використання інтерактивних методів на уроках англійської мови в старшій школі є ефективним засобом активізації мовленнєвої діяльності учнів та формування їхньої комунікативної компетентності. Статистично значущі відмінності між експериментальною та контрольною групами за показниками говоріння (приріст 16,8% проти 4,7%), мовленнєвої активності (зростання індексу на 51,7% проти 8,3%) та внутрішньої мотивації (збільшення з 3,4 до 4,2 балів проти стабільних 3,3-3,5 балів) надають емпіричні докази переваг інтерактивних методів над традиційними підходами до навчання іноземної мови.

Особливо значущим є те, що інтерактивні методи впливають не лише на зовнішні прояви мовленнєвої поведінки учнів (кількість висловлювань, тривалість говоріння), але й на глибинні структури особистості: підвищується внутрішня мотивація до вивчення мови, формуються рефлексивні уміння самооцінювання власного рівня володіння мовою, розвиваються навички кооперації та критичного мислення, знижується страх помилки та тривожність при спілкуванні іноземною мовою. Якісний аналіз виявив покращення інтерактивної компетентності учнів експериментальної групи: вони навчилися ефективно використовувати стратегії підтримання розмови, реагувати на репліки співрозмовників, виправляти непорозуміння, що наблизило їхнє мовлення до параметрів автентичної комунікації.

Розроблена система інтерактивних вправ та визначені організаційно-педагогічні умови мають практичну цінність для вчителів англійської мови і можуть бути впроваджені в практику навчання учнів 10-11 класів у різних типах навчальних закладів. Водночас дослідження виявило певні труднощі впровадження інтерактивних методів: необхідність значних часових затрат на підготовку до уроків, потреба в спеціальному обладнанні класних приміщень, опір з боку окремих учнів на початковому етапі через звичку до пасивної ролі, необхідність роз'яснювальної роботи з батьками щодо переваг нових методів. Ці

труднощі є подоланими за умови системного підходу та дотримання визначених організаційно-педагогічних умов.

Перспективи подальших досліджень вбачаються в розробці методики впровадження інтерактивних методів з використанням цифрових технологій та штучного інтелекту, адаптації інтерактивних методів для різних профілів навчання в старшій школі (гуманітарний, природничо-математичний, технологічний), дослідженні довготривалих ефектів інтерактивного навчання на готовність випускників до використання англійської мови в академічному та професійному контекстах. Доцільним є також порівняльне дослідження ефективності різних типів інтерактивних методів для розвитку конкретних аспектів комунікативної компетентності, що дозволить створити більш диференційовану та персоналізовану методику навчання англійської мови в старшій школі.

Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення навчальних програм з англійської мови для 10-11 класів, розробки методичних посібників для вчителів, створення онлайн-курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Впровадження інтерактивних методів у масову практику навчання англійської мови в українських школах сприятиме підвищенню якості іншомовної освіти, формуванню випускників, здатних до ефективної міжкультурної комунікації в глобалізованому світі, що відповідає стратегічним цілям реформування освіти в Україні згідно з концепцією Нової української школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Морозова М. В. Поняття «інтерактивність» крізь призму педагогічної освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки*. 2021. № 6 (344), жовтень. Ч. 2. С. 182–192.
2. Пометун О. І. Інтерактивні методи навчання. *Енциклопедія освіти*. 2021. С. 417–418.
3. Годованець Н. І., Леган В. П. Короткий огляд інтерактивних методів навчання іноземної мови. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2017. № 1. С. 60–62.
4. Остапчук Д., Мирончук Н. М. Інтерактивні методи навчання у вищих навчальних закладах. *Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном*. 2014. С. 140–143.
5. Скляренко Н. К. Методика формування іншомовної граматичної компетенції в учнів загальноосвітніх навчальних закладів. *Іноземні мови*. 2011. № 1. С. 15–25.
6. Бодько Л. Метод проектів як засіб реалізації особистісно орієнтованого навчання. *Початкова школа*. 2013. № 10. С. 1–4.
7. Горпенко Г. О. Ділові ігри, рольові ігри, психодрама у викладанні іноземних мов: компаративний аналіз. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки*. 2014. № 24. С. 32–40.
8. Медведчук А. В. Інтерактивні методи навчання іноземної мови. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія*. 2018. № 2. С. 307–311.
9. Azlina N. A. N. CETLs: Supporting collaborative activities among students and teachers through the use of think-pair-share techniques. *International Journal of Computer Science Issues (IJCSI)*. 2010. Vol. 7, Issue 5. P. 18.

10. Prado A. M., *et al.* Simulations versus case studies: Effectively teaching the premises of sustainable development in the classroom. *Journal of Business Ethics*. 2020. P. 303–327.
11. Paul R., Elder L. Critical thinking: The art of Socratic questioning. *Journal of Developmental Education*. 2007. Vol. 31, No. 1. P. 36.
12. Хоменко Т. А. Когнітивний розвиток старшокласників у контексті вивчення іноземних мов. *The 1st International scientific and practical conference «Actual trends of modern scientific research» (July 19–21, 2020)*. MDPC Publishing, Munich, Germany. 2020. P. 379.
13. Максименко С. Поняття особистості у психології. *Психологія і особистість*. 2016. № 1. С. 11–17.
14. Ребуха Л. З., Миськів О. В. Мотиваційне поле навчальної діяльності старшокласників. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2011. № 1.
15. Попов В. Д. Формування мовленнєвої культури старшокласників у позакласній діяльності. *Педагогіка та психологія*. 2016. № 54. С. 97–106.
16. Могиляста С. До питання розвитку емоційного інтелекту старшокласників психолого-педагогічними засобами. *Psychological Prospects Journal*. 2020. № 36. С. 174–188.
17. Павелків Р. Рефлексія як механізм формування індивідуальної свідомості та діяльності особистості. *Вісник післядипломної освіти: зб. наук. пр. Сер. Соціальні та поведінкові науки. Сер. Управління та адміністрування*. 2019. Вип. 8 (37). С. 84–98.
18. Дмитрієва С. М., Бондаренко Л. М. Вікові особливості пам'яті старшокласників та шляхи її розвитку. *Конкурентоспроможність в умовах глобалізації: реалії, проблеми та перспективи: Матеріали Десятої Міжнародної науково-практичної конференції*. 2016. С. 56–61.
19. Бібік Н. М. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 1. С. 47–58.

- 20.Мудрика А., Печенко І., Поніманська Т. Теоретичний аналіз особливостей формування навичок соціальної взаємодії у старших дошкільників. *XIII Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих науковців «Наука, освіта, суспільство очима молодих»*. С. 265.
- 21.Прищеп С. М. Життєві цінності у дітей підліткового віку: сутність та особливості. *Інноваційна педагогіка*. 2019. № 2. С. 162–165.
- 22.Піддячий М. І. Навчально-виховний комплект старшокласників: соціально-професійна орієнтація. *Проблеми сучасного підручника*. 2015. № 15. С. 141–149.
- 23.Чорна Л. Г. Рольова ідентичність старшокласника: досвід емпіричного дослідження. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2011. № 29. С. 167–176.
- 24.Вторнікова Ю. Структура комунікативної компетентності педагога. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2012. № 3. С. 41–48.
- 25.Ніколаєва С. Ю. Сучасні тенденції формування іншомовної комунікативної компетентності в учнів початкової школи. *Іноземні мови*. 2012. № 1. С. 42–51.
- 26.Сажко Л. А. Особливості формування іншомовної комунікативної компетенції у школах з поглибленим вивченням іноземних мов. *Іноземні мови*. 2011. № 1. С. 26–30.
- 27.Бігич О. Б. Методика формування іншомовної компетентності в аудіюванні. *Іноземні мови*. 2012. № 2. С. 19–30.
- 28.Фаустова І. А., Григор'єва Т. Ю. Навчання монологічного мовлення учнів старшої школи на уроках англійської мови. *Актуальні проблеми навчання іноземних мов за професійним спрямуванням*. 2022.
- 29.Салі О. Сучасні інтерактивні технології у процесі формування соціокультурної компетентності здобувачів вищої освіти на заняттях з англійської мови. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Серія «Філологічні науки»*. 2020. Вип. 47. С. 81–89.

30. Коваль Т. І., Кочубей Н. П. Інтерактивні технології навчання іноземних мов. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2011. № 7. С. 160–163.
31. Adyrbekov D. T., Duisenbekova Zh. D. Formation of communicative competence in the process of teaching foreign languages. *Известия. Серия: Педагогические науки*. 2020. Vol. 59, No. 4.
32. Комогорова М. І. Сутність комунікативної компетентності та її складові. *Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасних університетів : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ (11–12 квітня 2019 р.)*. Київ : КНЕУ, 2019. 407 с.
33. Volkova N. P., Zinukova N. V., Lebid O. Cooperative learning as a means of forming communicative skills to students. *Revista Espacios*. 2020. Vol. 41, No. 02.
34. Конверський А. Є. Критичне мислення : підручник для студентів вищих навчальних закладів усіх спеціальностей. Київ : Центр учбової літератури, 2020.

ДОДАТКИ

Комплекс діагностичних матеріалів для оцінювання мовленнєвої активності та комунікативної компетентності старшокласників

А.1. КАРТА СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА МОВЛЕННЄВОЮ АКТИВНІСТЮ УЧНІВ НА УРОЦІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Клас: _____ **Дата:** _____

Тема уроку: _____

Інструкція: Спостерігайте за 5-6 учнями протягом уроку. За кожним показником виставте бал від 0 до 3, де:

0 балів – показник не проявляється (повна пасивність)

1 бал – низький рівень прояву (1-2 рази за урок)

2 бали – середній рівень прояву (3-5 разів за урок)

3 бали – високий рівень прояву (6 і більше разів за урок)

ПІБ учня	Ініціативні висловлювання	Відповіді на запитання вчителя	Участь у парній/груповій роботі	Використання англійської для організації	Тривалість говоріння	Загальний бал (макс. 15)

Додаткові спостереження:

Емоційний стан учня під час мовленнєвої діяльності:

Типові помилки:

Комунікативні стратегії, що використовуються:

А.2. АНКЕТА ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Шановні учні!

Просимо вас відповісти на запитання цієї анкети. Ваші відповіді допоможуть зробити уроки англійської мови більш цікавими та корисними. Анкета є анонімною.

Інструкція: Оцініть ступінь своєї згоди з кожним твердженням за шкалою від 1 до 5:

- 1 – повністю не згоден/на
- 2 – скоріше не згоден/на
- 3 – важко відповісти
- 4 – скоріше згоден/на
- 5 – повністю згоден/на

№	Твердження	Бал (1-5)
ВНУТРІШНЯ ПІЗНАВАЛЬНА МОТИВАЦІЯ		
1	Мені цікаво дізнаватися нове про англійські країни, їхню культуру та історію	
2	Я отримую задоволення від процесу вивчення англійської мови	
3	Мені подобається розбиратися в граматичних правилах та структурі англійської мови	
4	Я читаю книги, дивлюся фільми англійською мовою для власного задоволення	
5	Мені цікаво спілкуватися англійською мовою з людьми з різних країн	
ЗОВНІШНЯ СОЦІАЛЬНА МОТИВАЦІЯ		
6	Знання англійської мови допоможе мені вступити до престижного університету	
7	Англійська мова буде необхідна мені в майбутній професії	
8	Володіння англійською мовою підвищить мої шанси на успішну кар'єру	
9	Знання англійської мови дозволить мені подорожувати та навчатися за кордоном	
10	Батьки/родичі хочуть, щоб я добре володів/ла англійською мовою	

МОТИВАЦІЯ ДОСЯГНЕННЯ		
11	Я прагну бути одним/ією з кращих учнів у класі з англійської мови	
12	Мені приємно отримувати високі оцінки з англійської мови	
13	Я ставлю собі амбітні цілі щодо вивчення англійської мови	
14	Я пишаюся своїми досягненнями у вивченні англійської мови	
15	Мені важливо показати хороші результати на тестах та екзаменах з англійської	
МОТИВАЦІЯ УНИКНЕННЯ НЕВДАЧІ		
16	Я боюся робити помилки, коли говорю англійською мовою	
17	Мені соромно говорити англійською мовою перед однокласниками	
18	Я хвилююся, що вчитель або однокласники засміють мої помилки	
19	Я уникаю відповідати на уроках англійської мови, щоб не помилитися	
20	Я переживаю через низькі оцінки з англійської мови	

Обробка результатів:

- Внутрішня пізнавальна мотивація: сума балів за питання 1-5, поділена на 5
- Зовнішня соціальна мотивація: сума балів за питання 6-10, поділена на 5
- Мотивація досягнення: сума балів за питання 11-15, поділена на 5
- Мотивація уникнення невдачі: сума балів за питання 16-20, поділена на 5

Інтерпретація:

4,0-5,0 балів – високий рівень

3,0-3,9 балів – середній рівень

1,0-2,9 балів – низький рівень

А.3. ОПИТУВАЛЬНИК САМООЦІНКИ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Шановні учні!

Оцініть свій рівень володіння англійською мовою за шкалою від 1 до 10, де 1 – дуже низький рівень, 10 – досконале володіння.

АУДІОВАННЯ (Listening)

Я можу...	Оцінка (1-10)
Розуміти основний зміст простих повідомлень на знайомі теми	
Розуміти головні ідеї чіткого стандартного мовлення на знайомі теми	
Розуміти основні моменти радіо- та телепередач на актуальні теми	
Розуміти довгі виступи та складну аргументацію, якщо тема мені знайома	
Розуміти майже будь-яке усне мовлення носіїв мови в природному темпі	

ЧИТАННЯ (Reading)

Я можу...	Оцінка (1-10)
Розуміти короткі прості тексти на знайомі теми	
Знаходити конкретну інформацію в простих текстах повсякденного характеру	
Розуміти описи подій, почуттів та побажань у листах, есе, статтях	
Читати статті та повідомлення з проблемних питань, розуміючи позицію автора	
Розуміти складні автентичні тексти різних жанрів та стилів	

ГОВОРІННЯ (Speaking)

Я можу...	Оцінка (1-10)
Брати участь у нескладній розмові на знайомі теми	
Описувати досвід, події, мрії, сподівання, плани	
Коротко обґрунтовувати свої погляди та плани	
Чітко та детально висловлюватися з широкого кола питань	
Аргументувати свою точку зору з актуальних проблем, наводячи аргументи «за» і «проти»	
Вільно та спонтанно висловлювати свої думки без помітного пошуку слів	

ПИСЬМО (Writing)

Я можу...	Оцінка (1-10)
Писати прості зв'язні тексти на знайомі теми	
Писати особисті листи, описуючи враження та події	
Писати есе та повідомлення, передаючи інформацію та аргументи	
Писати чіткі детальні тексти на різні теми	
Висловлювати думки у письмовій формі, аргументуючи свою позицію	

Загальна самооцінка рівня володіння англійською мовою: _____
 балів (1-10)

Мої сильні сторони у вивченні англійської мови:

Аспекти, які потребують покращення:

Дата заповнення: _____ **Підпис учня:** _____

А.4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ УСНОГО МОВЛЕННЯ (ГОВОРІННЯ)

Для індивідуального інтерв'ю та парної взаємодії

Критерій	3 бали (високий)	2 бали (середній)	1 бал (низький)	0 балів
Граматична правильність	Висловлювання граматично правильні, помилки поодинокі та не заважають комунікації	Деякі граматичні помилки, але загалом не заважають розумінню	Численні граматичні помилки, що іноді ускладнюють розуміння	Граматичні помилки роблять висловлювання незрозумілим
Лексичне багатство	Широкий словниковий запас, точне використання лексики	Достатній словниковий запас, іноді використовує прості слова замість точних	Обмежений словниковий запас, часті повтори	Дуже обмежений словник, неможливість виразити думку
Фонетична правильність	Чітка вимова, правильна інтонація, природний ритм	Загалом зрозуміла вимова, деякі інтонаційні неточності	Вимова часто незрозуміла, акцент заважає комунікації	Вимова робить мовлення незрозумілим
Зв'язність висловлювання	Логічна структура, використання зв'язуючих слів, плавний перехід між ідеями	Загалом зв'язне висловлювання з окремими порушеннями логіки	Фрагментарне висловлювання, слабкі зв'язки між ідеями	Відсутність зв'язності
Інтерактивна комунікація	Ініціює та підтримує розмову, ставить запитання, реагує на співрозмовника	Бере участь у діалозі, іноді потребує підтримки	Пасивна роль, відповідає лише на прямі запитання	Не може підтримати діалог

Загальна оцінка: _____ балів (максимум 15 балів)

Коментарі та рекомендації:

A.5. ІНСТРУКЦІЯ З ПРОВЕДЕННЯ ДІАГНОСТИКИ

Для вчителя

1. Тестування говоріння (15-20 хвилин на учня)

Етап 1: Індивідуальне інтерв'ю (5-7 хвилин) Запитання для бесіди:

Tell me about yourself and your interests.

What are your plans for the future?

Describe a memorable event from your life.

What do you think about [актуальна тема]?

Етап 2: Парна взаємодія (8-10 хвилин) Завдання: «Discuss with your partner: Should mobile phones be banned in schools? Try to reach an agreement. You have 5 minutes.»

Оцінювання проводиться за критеріями з додатку А.4

2. Спостереження за мовленнєвою активністю

Проводиться протягом 2 тижнів, на кожному уроці спостерігається 5-6 учнів. Використовується карта спостереження (додаток А.1). Загальний індекс мовленнєвої активності розраховується як середнє арифметичне балів за всі уроки спостереження.

3. Анкетування

Проводиться в класі протягом 15-20 хвилин. Учні заповнюють анкету самостійно. Результати обробляються згідно з ключем (додаток А.2).

4. Самооцінка комунікативної компетентності

Проводиться після пояснення учням дескрипторів рівнів володіння мовою. Учні заповнюють опитувальник протягом 20 хвилин.

Термін проведення повного циклу діагностики: 2-3 тижні.